

drugi naši ljudje o ti zadevi oglasili, da bi se stvar uredila, kakor želimo. Bog blagoslovi početje!

V Zagrebu 27. dec. 1860.

K. Žavčanin.

„Slovenka.“

I sedma knjiga „Slovenke“ ugleda sveta, još jedna (osma) iziće, pa je za ovu godinu navršila tečaj. Sa novom (1861) godinom počinje nov tečaj, te će izlaziti iza kraja svakog meseca, buduć da mi kroz godina još nikako moguće nije na preče izdavati. Pri početku izdavanja „Slovenke“ mišlja sasvim ženskom polu je posvetiti, no doenije po broju predbrojnika uvidio, da s' njima neću daleko vtići, jer beu odveć u manjini, zaoto uzede drugi pravac, mnome naznačeni t. j. služiti Slovenstvu, koje Bogu hvala dostojno me i podpomaga.

„Slovenka“ dakle i od sele priderževa će se svoga udarenog puta, govoreći o slovenstvu i za slovenstvo a najviše za Srbinstvo. O njezinom napredku i uredjenju neću govoriti, to će tek pravedna kritika oceniti, do reći samo moram, da beše više moralne i materialne pomoći, da bi i na jošte mogla i savenšenija biti; jer koje pokorno Slovenku prolio, video je gotovo izključivo urednikovog rada, a znate kako Gjiri Ferić veli: nejaka je reka svaka — ka se deli na viš traka. —

„Slovenka“, kao što je već rečeno, izlaziće iza svakog meseca, daklem godišnje 11 — 12 svezaka po 5 — 6 araka u najvećoj osmini, i koštova će za celu godinu 3 fl. a. v. za pol godine 1 fl. 50 nov. za četvert 80 nov. Ko deset predbrojnika skupi, dobija jedanajstog na dar, bilo u knjigama ili novcu. Predplata šalje se upravo uredništvu, svima uredništvama jugoslovenski novina. Knjižarama u Beču: Ferd. Klema; Pragu: Jana Pospišla; Beogradu: Valožića; N. Sadu: Hinza i Fuksa.

Pozivamo sve naše dosadašnje predplatnike, da što pre obnove sveje predplate; jer u protivnom slučaju oće im se obustaviti brojevi.

Pozivamo i drugo čitajuće občinstvo prostranog jugoslovenstva, da i ono što skorije pristupi u kolo naši dosadašnji podupirača, da bi što sigurnije u borbu suprot neznanstva i tmine upustiti se smeli.

U novom Sadu na sv. Andrija.

Emil Čakra, urednik Slovenke.

Jezikoslovna drobtinica.

Odgovor na vprašanje: Kdo so bili rotmani?

Ko je notranja Avstrija imela še svoje posebne vajvode v Gradcu, so ti vojvodi po deželi različne častnike postavljali. V starih listinah posebno to trojico najdem: Raitmann, Raithmann, Fraiss in Walpot, Walbot.

Na Štajarskem še imamo dosti hišnih in osebnih imen: pri Ratmonu, Ratmuni, Rotmanu, pri Frasu, pri Vaupotu, Vôpotu, Vaupotiču. Ratmuni so posebno po slovenskih goricah naseljeni, Fraso najdeš od Plača do ogerske meje skoro v vsaki vasi; po domače se jim pogostoma pravi: „Pri sodecu, pri rihtarjevih, pri Petkovi“. Tudi Vaupote najdeš na dravskem polji, pri sv. Antonu in sv. Jurji na Ščavnici. Na dravskem polji je cela vas z imenom Vaupoče ponemčena: v Amtmannsdorf.

Rotman, Ratmun je bil Raitman, Râtmann, kateri je srenjske rajtenge vodil, nemški raiten, râten = rechnen; Vaupot, Vôpot pa je bil Walpot in v staronemški deržavi poslanec na deželne zборе, pozneje je pobiral štibro in jo je v grad nosil (Murko ima v svojem besedniku vapot, Stadtknecht), Fraso pa je to kar Fraiss v staronemški deržavi enak poznejemu „Bannrichter“, zato še Frasi imajo domače imena: Sodečevi, Rihtarjevi, Petkovi, ker je večidel v petek bil tožni in sodni dan.

Davorin Terstenjak.

Lepoznanski del.

Turki in raja.

Poleg ilirskega.

I.

Bilo je mesca malega serpana 18**. Temna noć je pokrivala polje kosovo, široki oni grob svobode srbske, kjer je hudovoljni Vuk Branković, izdavsši Boga in dom svoj, podvergel hrabri srbski narod sužnosti turški.

Kakor da bi ne samo nebo ne hotlo se ozirati na mesto, ki je bil priča ostudnega izdajavnega djanja ter je gledalo, zapad zvezde srbske slave in kjer zdaj sirovi ptujec z nogami teptà častni križ: to noć zašle so bile tudi zvezde iz nebeškega stropa; temni oblaki pokrivali so celo obzorje; ploha dežja se je razlivala strahovito po širokih poljanah; pogostoma potresala se je zemlja vsled gromovega bobnenja in svitli bliski prekrizavali so enako gorećim kaćam gosti mrak.

Kadar je blisk osvetil v žalost zaviti svet, mogel si viditi za trenutak jahaća, jezdećega v Novipazar; — zidovi novopazarski in šibki minareti pokazovali so se v daljavi enako belim noćnim prikaznim. Konj, preplašen noćne groze in boden od ostrog jahaćevih dirjal je urnih skokov; jahaću se rudeći turban razvije ter vihrá po zraku enako ogujenemu krilu. In zopet ga je tema pokrila; ne vidi se za ped daleć, le slišati so težki stoki konja in žalostni žvižg vetra. Zopet švigne blisk iz oblakov in vnoviće se vidi jahać na golem konji z raztergano in na več mestih okervavljeno obleko; konj, čern ko gavran, pobelil se je bil od samega pota; pene perskajo od njega na vse strani in vendar ga naganja jahać na vso silo v dir. Že je tako daleć od nas, da ga tudi pri pogostnem bliskanji ni moć več viditi; pa saj tudi Novipazar ni več daleć; o jasnem nebu mogle bi se že viditi mestne vrata. In vendar jahać pozorno meri daljavo, pazljivo se ozira ter poslušá, kakor da bi se bil koga bal in želel mu izbegniti.

Srećno zdaj prileti pred mestne vrata in zakliće: „Durat aga! Odprite psi!“ Ta glas mogel je biti zapoved stražnikom, kajti so na hip se odperle vrata; vhod bil je razsvitljen z bakljami, v njem so stali v vojaškem redu panduri, nizko klanjajoći se. Kakor na pol mertev šine jahać skozi vrata! „Selam alećim, častiti paša!“ pozdravlja Durat, pandurski aga, z znižano glavo svojega gospodarja, gospodarja pašaluka novopazarskega; — al konj se v tem hipu zgrudi pod jahaćem, paša se zvalí v prah, dva, trikrat se preverne, preden se vzdigne; osupnjeni panduri pa gledajo svojega paša, vidši blede obliće, raztergano in okervavljeno obleko, in preplašeni ne morejo odverniti oći od njega. Paša mahne z rokami in velí, naj vrata urno zaprejo; al oni ga ne razumejo, dokler sam enega pandurov ne zgrabi ter ga porine, malo da si ni glavo razbil ob vratih, ter je padel omedlevši po tleh. Tovarši zdaj razumejo ukaz milostljivega paša in hitijo zapreti duri.

„Hej, Durat!“ — zaupije paša agi — „zaklići mi urno svćtnika in muftija, da pri tej prići prideta pred me. In ti obhodi urno straže; — pri moji veri, tudi v teh zidovih nismo več varni psov hajdukov. — Aga molće prekriza roke na persih in kakor bi se česa spomnil, pogleda namesti vprašanja milo svojega gospoda. Al ta ga razume, zakaj bridka žalost mu pokrije lica; zatem ojstro pogleda aga ter reće: „Pojdi in stori mi kakor sem ti ukazal!“

Aga odide, paša pa se oberne zdaj h konju, ki jě bil med tem pogovorom težkih stokov poginil, in reće: „Joj meni! tudi tebe sem zgubil, Amharo, carsko diko. Kdo te ni poznal v Novempazaru, kakor tudi v Belem gradu in večnem Štambulu. Da! v svojem teku nadvladala si lastovko in trikrat rešila mi življenje. Ko je Kuli — kapitan pobil kneza bosanskega v Šumadii, kjer je naših le malo ostalo pri življenji, ti si me srećno odnesla skozi sredo ojstrij mećev proklete raje, in akoravno so jatagani kri-

stjanski žvižgali mi okoli glave, se me vendar ni nobeden dotaknil. — In ko je oni nejakí Dželaludin vdaril na Černo goro, pa se Vlašad zakadí na nas iz svojih tamnih berdov, je on, vezir plašljivec, černa mu duša! prvi pobegnil, — in junaki bosanski so mogli poginiti od krogel kaurških; tudi takrat si me, Amharo, srečno odnesla, ko sem mislil, da za me ni več rešenja. Res, dva pota rešila si me na ptujem, da zdaj v domači zemlji doživim sramoto neizrečeno. In ti, Emira, hčerka moja, zdihne paša in zakrije si z rokami lica, kaj si ti zadolžilo, dete moje zlato! da si zapadla rokam hajdučkim, — ha! — zavpije zdaj in stisne perste v terdo pest, iz oči pa mu šine serd enako živemu ognju, — edini jez toraj sem srečno umaknil peté sramotni sužnosti, edini od tolike družbe! Al, saj jez sem gospodar zemlje in vladar od bregov Drine do stermih verhov balkanskih. Pri živem Bogu se zarotim, da nočem jenjati od maščevanja, dokler živi vlaško (pravoslavno) ime in dokler se ob križ opira derzoviti raja! Da, Amharo, in zopet to se imam tebi zahvaliti, da še živim in se maščevati morem! Iztegne za tem meč bližnjemu panduru iz nožnic in nagnivši se k mertvemu konju pregovori: Tvoje če se ime dolgo spominjati v pašaluku novopazarskem; rep tvoj če biti zastava mojim junakom. Odseka v tem rep krasni nekdanji živali, ter ga dá onemu panduru, zapovedši, da naj ga zdaj spremljajo z bakljami proti domu.

Razun muftije in agev zbere se v paševem dvoru in okoli tistega vse odlično prebivavstvo novopazarsko, ker urno kakor blisk se je razlegla po mestu novica, sosed je budil soseda, da mu pripoveduje, kako je paša, obdan od obilnega spremstva svojih vojníc, odpeljal v jutro hčer svojo edinico, krasno lepotico novopazarsko, k svojemu odbranemu zetu, pašu skopaljskemu, pa se je necoj sam vernil brez hčere, brez spremstva, vés raztergan, razcapan in okervavljen. Kaj se je dogodilo, mili Bog! tarnjajo Turčini, in kaj če še biti?

Deževje je bilo ponehalo, in na iztoku zaznal se je ob gorah svitli pas, predhednik in napovedovavec jutranje zore. Mladi dan raste, z njim pa raste tudi množica ljudstva okoli paševga dvora. Po celem mestu namreč že se govori in čuje, da so Mladenovi hajduki napadli paša za Vučiternom, spremstvo mu potokli, krasno Emiro in nekoliko družine saboj odpeljali in da edini paša je na urnem konji srečno odnesel glavo. — Pa taka sramota, ki so jo prizadjali pri kaurški vernim muslomanom, da ostane brez maščevanja? S takim grehom nočejo Novopazarčani omažeževati duše. Vse, kar se v mestu uklanja Mahomedu, prešine strašna divjost, sami niso vedli razserdeni Turki in poturčenci, kako da si ohladé kervoželjni svoj serd. Vzdigovali so v zrak desnice in vpili, klicajoči Alaha in preroka, preklinjajoči in zmerjaje kristjane in hajduke, terdo rotivši se, da hočejo iztrebiti kristjansko pleme.

V največjem hrumu in šumu stopi med razserdeno ljudstvo iz paševe palače stari derviš. Pernata odeja mu komaj zakriva nagoto trupla, a! verni musloman se ponižno uklanjajo in veliki šum in šunder spremeni se mahom v veliko tihoto. Derviš gré tjè, kjer se je največ ljudstva sošlo in si prične po svojem verskem značaji lomiti truplo, da mu pokajo kosti. Ljudstvo je vse zavzeto nevolje. „Glejte!“ šeptajo eni, „kako ga je duh prerokov navdihnil in kako milost Božja počiva na njem“; — „velik je Bog“ — berbrajo drugi in vse navdahne silna groza.

Skončavši derviš svojo mučno pobožnost vstane ter oddahnivši se, reče: „Djauri so oskrunili brado prerokovo; grob njegov se je pretresel, iz zemlje ližejo plameni, protèči, da hočejo pokončati vse kar živi, ako se ne opere v kervi djaurski miloserdna brada prerokova! Za manoj! Turčini!“

Pero ni v stanu popisati grozovitnih djanj, ki so jih ta dan divji Turki in še okrutnejši od njih poturčenci uganjali na kerščanskem svetu novopazarskem. Tukaj vlečejo sivega

starčka iz hiše za noge; glava se mu prebija od kamna do kamna, — kri v potokih za njim lije. „Jezu Kriste, usmili se me!“ moli umirajoči mučenik, al neusmiljeni Turčini se smejaó na glas ter bijejo ubogega siromaka. „Ubij ga, ubij!“ upije nad vsimi derviš in za njim okrutno ljudstvo. — Tam se je mati oklenila z desnico stebra očetove hiše, z levico pa pritiska nježno nedolžno dete na serce, kakor da bi ga s tem oteti hotla kervoželjnemu ljudstvu. Glej, in vendar jo vlečejo od hiše, pulivši ji lase iz glave; — kri ji teče čez lice in vendar mati deteta ne spusti; — še se mož brani kervolokom v hiši, al naposled tudi njega ranjenega privlečejo v dvor in mu tù z ojstrim hanžarom preparajo trebuh; žena zarujove v obupu; al se brani neprestano, ne toliko sebe, ko svoje dete; pa ko so ji zlomili roko v komolcu, v obupu popade dete z nohti, al tudi zdaj ga ji stergajo iz rok ter udarijo z glavico ob steber, da so možgani detetovi oškropili obraz materni.

Ljudstvo je radosti ukalo, derviš pa je neprestano upil: „Ubij kristjana, ubij!“

Dokler se je to godilo po ulicah, sedel je paša na dišečem divanu v svoji palači; tudi on je čul vriš; naznanjeno mu je bilo, kaj se godí po mestu; al naznanitelja, ki mu se sporočil okrutnost Turčinov, odpravil je s stermim pogledom, zamermljaje hudovoljno: „Naj poginejo psi“. Poslednjič ni bilo nobenega glasú več iz mesta in vendar je paša gledal tako zadovoljno pred se, kakor da bi bil oprostil hčerko, ali pogubil hajduke in vse nevernike kaznoval.

„Z mečem in ognjem zatreti vse kristjane od Drine in Morave pa do verhov balkanskih“ je bila skončna obsodba paševa, in poslanci so raznesli na vse strani povelje, naj se bogovi s svojimi ljudmi prej ko je mogoče, zberejo v Novipazar. (Dal. sl.)

Kratkočasnica.

Ob času Francoza na Kranjskem bilo je zapovedano, da ima vsaki župan vsaki teden enkrat do kantonske gosposke priti, ondi izdane postave prejeti in jih svojim sosedom domá razlagati. Žena nekega tistih takrat mogočnih županov je vsaki dan, ko je njeni mož h gosposki šel, mu na večer že od dalje naproti tekla, ker ni mogla dočakati, kaj bo mož novega domú prinesel. Ker je moža to na tihem jezilo, da se baba v kancelijske reči meša, je sklenil enkrat jo prav na led speljati. Ko nekega večera od gosposke domú gré, mu sopet žena od dalje naproti teče in poprašuje, kakošne novice je danes dobil? Mož ji odgovori: „Ljuba moja! danes je prišla nova postava, da bo od sedaj zanaprej vsak mož moral dve ženi imeti; ta postava veljá za 3 leta; čez tri leta bomo župani spet vkup stopili in razsodili, je li ta postava dobra ali ne; če bode poterjena za dobro, bo ostala za zmiraj“.

Žena vsa preplašena od nog do glave moža pregleduje in prec zaderžek najde, ter pravi, da pri dveh ženah prepira ne bo konca ne kraja v hiši; ena bo hotla več gospodinja biti memo druge, tako da bi nazadnje ne bilo brez tepeža. „Ljubi moj mož, pojdi hitro h gospodu predstojniku in prosi jih, naj to postavo prekličejo; saj vidiš, da iz take moke ne bo kruha“.

Ko župan drugi teden po dokončanem opraviilu proti domu maha, mu žena radovedna naproti leti, ter ga izprašuje, kako in kaj, tako dolgo, dokler ji mož ne oznani, da so gospod predstojnik prejšnjo postavo overgli in novo dali, po kateri bo mogla vsaka žena dva moža imeti.

Ženo je to očitno razveselilo, zakaj po kratkem pomisliku pravi: „E, naj pa bo; saj veš, ljubi moj, da cesarskim postavam se ne smé nasproti delati“.

Ta odkritoserčni odgovor je moža tako poparil, da mu je veselje, ženi dva moža ponujati, za vsigdar prešlo.

Kamnokopski.

Jezikoslovne drobtinice.

Pregovori in reki isterski.

Beci nisu persti (zgubljeni dnarji se morejo sopen dobiti a persti ne).

Bog i duša! (Pri moji veri! Bei meinem Glauben und meiner Treue).

Kade je kruha i pit, besed neće falit'.

Bog da do ust, i od ust uzame (sréca ni stalna).

Kada se gora oblači i slači, daža ne fali. (To je: v jeseni in spomladi).

To delo će rep imeti (zle nasledke).

Nije konja va doline, da mu nije uzde do Ljubljane. (Vsakemu se najde gospodar. Nekdaj je bila v Ljubljani za te kraje višja pravica.)

Čuva, kao divojka bašiljak.

Ne vidiš, koliko je jaram dug (slep suženj).

Kasna sitba, prazna škrinja.

Ki ceno kupi, drago plati (cena roba malo veljá).

Od vida do vida (od ranega jutra do poznega večera).

Ki gubi noć, gubi dan.

Svaka žena hudoba, ka neće pažula ni boba.

Prišli su veli danki, mali voljanki (malo je časa po volji spati, ampak truditi se je veliko).

Ti si nič! Odgovor: Nić ti glavu nosi.

Ki je vsaki dan lep, je v blag dan slep (prevzetnost ga slepi).

Ki bi šal gledat, kade mavrica sprè, bi zlatu jabuku našal.

Ako ima perva mavrica na mlado leto puno kervavega (erdečega), će biti puno vina; ako ima puno zelenega, će biti puno olja.

Živinu gnati na popasek (da se še eno malo pase).

Kerma bradu gladi.

Nima, da bi miša otroval (nič nima).

Do sto let ni kože ni mesa.

Kada je sveti Vid, daža mora bit.

Ki gleda na lunu, nima kruha ni vina.

Lepoznanski del.

Turki in raja.

Poleg ilirskega.

(Dalje.)

II.

Žarno sije solnce na nebeškem oboku in zlatí z rumenimi žarki teme Balkana. V bistrih studencih, ki izvirajo ob podnožji, ogleduje se kakor v zerkalu mogočni velikán. Nad visokimi stenami, ki jih komaj okó doseže, ziblje se silni orel in zaokrogivši nekoliko po zraku spusti se proti Novopazaru. Za njim plove truma sokolov in gavranov, kajti polna jim je žertev na polji novopazarskem.

Med visokimi temi skalnatimi stenami je skrita okrogla dolinica, zaraščena z visoko travo; skoz njo žubori potočec in sperajoč nizke brežuljke spada s pečine na pečino. Med potjo sprejema mnogo virčkov ter priteče pod imenom potoka Sitnice na Kosovo polje, po katerem se podoben srebernemu pasu prot Vučiternu vije.

Vhod v ravno omenjeno dolinico je narava močno zavarovala, kajti edina pot v taisto pelje skoz dolgi podzemeljski berlog. Bosnjaki mislijo, da ta berlog je prebivališče volkodlakov; Turki, ki so se basen in vraž podjarmljenega naroda poprijeli in jih z mnogimi svojimi kvantami pomnožili, pa pravijo, da ondi stanuje satan in drugi črni duhovi. Al ne to ni in ne uno; pač pa so si hajduki odbrali to mesto za svoje varno in skrito stanovišče, za svoje zavetje. S kozjo kervjo pokropili so kamnje krog berloga, da beže volkodlaki od njih domovja; pri vходу v berlog postavili so na štirih mestih britke martre, katerih kipe je

blagoslovil sam vladika črnogorski; pred njimi se morajo uklanjati satan in vsak hud dub, in tako živijo hajduki popolnoma varni.

Glej jih v tem visokem zavetju pod milim nebom, z velikanskimi pečini obdane, kako brezskerbno se gibljejo sèm ter tjà. Hajduk = kristjan zgrabi orožje, ker ga turško silstvo k temu žene, da mu je ali poginiti ali pa zbežati v gore, da si reši življenje pred Turki in ne oskrni duše svoje z odpadom od vere. Zapustivši plug in očetovski dom loti se puške, jatagana in kervavega bojišča, da postane hajduk in s tem maščevavec starodavnih krivic, ktere so njegovemu narodu in svetemu kristjanstvu prizadjali Turki in divji poturčenci. Hajduk ljubi Boga in potlačenega svojega brata; nikdar pa mu ne ugasne v sercu merjenje do okrutnega kristjanskega dušmanina — Turka.

To so ljudje, ki smo jih vidili v duhu med visocimi pečini. Je pa v oni dolinici nekoliko podzemeljskih hramov, ki jih je priroda, nekoliko pa takih, ki jih je človeška roka izdolbla. V nekterih bivajo možje, v nekterih žene in otroci, drugi so za shrambe orožja in bogatega plena, ki so si ga hajduki pridobili, borivši se s turškimi tlačitelji.

Ena teh skalnatih sob je zdaj tudi stanovanje vjete hčerke paševe, Emire, krasne deklice mlade.

Glej jo, žalostna sedi pred podzemeljsko jamo na kamnati klopi. Akoravno jo je groza živeti med hajduki, ji je vendar temna ter zamokla zemeljska duplina preozka in predolgočasna; — po strahoviti noči je zasijalo solnce prijetno in trava se ozelenila tako vidoma, da je vse to žalostno jetnico privabilo na beli dan. Hajduki se proti nji tako spoštljivo in priljudno obnašajo, kakor služniki proti svoji zapovednici, žene hajdučke pa ji strežejo tako ljubeznjivo kakor da bi bila njih prijateljica ali sestra. Spoznala je Emira tū mnogo žensk, ki so bile nekdanj sužnje njenega očeta, pa pobegnivši k hajdukom so zadobile tukaj pri svojih varno zavetje in svobodo.

Zakrita z gostim naličjem, skoz katero so njene črne pa ognjene oči s tamnim plamenom blisketale, sedela je s podperto glavo Emira, prava slika dušnih bolečin, akoravno si je prizadevala zakriti britke čutila pred hajduki, zlasti pa pred mladenčcem, ki se je bil naslonil ob svojo dolgo puško, stoječ ne daleč proč kakor na straži, in je neprestano gledal žalostno devojko. Kadar pa ga je zala — Turkinja pogledala s svojim solznim očesom, vidila je, da junaku zalije rudečica obličje in da pogled svoj od nje odvrta.

„On me pomiluje“ — misli si sama sebi Emira — „al hči mogočnega Ali Osmana ne smé kazati slabosti svoje! Oh! al pa imam li tudi še očeta?“ — zdihne nehotoma glasno z zamoklim glasom; — vidila je namreč v pretekli strahoviti noči, kako so spremljevalci očetovi padali kakor muhe o zadobljenih ranah, — vidila je tudi očeta od hajdukov obdanega, al vedila ni, je li tudi on padel pod hajdukovim mečem ali kaj? In zdaj je devica sama med ubijavci svojega očeta, ne vedé, kakošna osoda jo čaka.

Sedaj se ji približa ena tudi z njo vjetih njenih sužnic, usedivši se ji k nogam, prime jo za roko ter praša: „Zakaj žaluješ, Emira? — ti si dobrega serca; to vedó hajduki; zato se jih nič ne boj. Razvedri lice svoje, da se z nami raduješ zadobljene svobode.“

„Alah se je serdito odverníl od mene“ zdihne Emira. „Elizabetha! kako moreš tirjati od mene, da bom vesela, jaz, sužnica sužnih?“

Lizabeta, devojka nekoliko stareja od Emire, odkima z glavo, rekoč: „Gospodična draga, kaj tacega morete govoriti samo pri Vas. Tukaj, kjer veter svobode po gorah dije, nije sužnosti; tū kraljuje svoboda, kakoršne vam mahomedancem doseči nikdar mogoče ni.“

Emira se zgane in pogledavši Lizabeto žalostno zdihne: „Mili Bog! kaj tudi najpriserčniša moja nekdanja prijateljica Elizabetha je zoper mene; tudi ona me spomnuje žalostne

sužnosti. Oh Bog! — s temi besedami sterga roko svojo iz roke Lizabete, zakrije si obličje, ki ga zalijó grenke solze.

Mladi hajduk, ki je bil priča vsega tega pogovora, stopi zdaj bliže; tudi njemu je britka žalost navdala duha; vidilo se je, kakor da bi občutil tudi on Emirne dušne bolečine. — Al Lizabeta ni marala za mladenčca; obervivši se od njega poklekne pred Emiro, prime jo zopet za roke in reče: „Ne, ne, draga dušica; Lizabeta bila ti je vsikdar zvesta tovaršica in je še zdaj; kar sem govorila, sem govorila edino le iz namena, te potolažiti“.

Emira objame zdaj zvesto svojo služabnico in naguvivši se proti nji reče: „Verujem ti, verujem, deklica; — ne žalujem zastran sebe, — al oče! — oh, nesrečni moj oče“ — in zdaj glasno zajoka — „on leži mertev v sredi zvestih junakov svojih, in telo njegovo kljujejo orli balkanski. — Bog! oh Bog!“ globoko zdaj zdihne“.

„Tvoj oče ni mertev, krasna devojka“ — spregovori zdaj bliže stopivši mladi hajduk.

„In kje je? kaj se je z njim zgodilo?“ — vpraša naglo Emira.

„Svoboden je“ — odverne mladenec z blagim glasom; — „na berzem svojim konji je lahko še pred zoro dospel v Novipazar“.

Emiri zasije radost na licih. „Hvala velikemu Bogu“ — izusti pobožno — tebi pa, junak, če plačilo prerok naš od Boga sprostiti“.

„Jaz v Kristusa verujem, devojka!“ — odgovori mladenec resnobno in mirno — „ter ne iščem nič od tvojega preroka. Jedna kaplja kervi Zveličarjeve da kane na tehtnico grehov mojih, in to je milost Božja za me“.

Emira ni razumela besed mladenčevih; z zažarenim licem upre oči v njega in reče: „Kdo mi je priča, da je to resnica, kar mi govoriš o očetu mojem?“

„Jaz sam“ — odverne mladenec nekako razžaljen; — „ko je padel oče s konja, sem ga jaz dvignil in odpeljal iz bojišča. Li je ti dovolj spričebe? — Hajduk kristjanski nikdar ne laže!“ — dostavlja ponosno.

„Pa to si ti storil?“ — vpraša osupnjena devojka. „Hvala ti od mene velika; — Bog, kterege veruješ, naj te blagoslovi; svojega preroka pa hočem prositi za milost, da bode Alah dobrotljiv kristjanskemu junaku; — ti si blaga duša — Emira te ne bo pozabila, nikdar!“ — Žareče ogledovala je med tem govorom krasna Turkinja zalega mladenčca.

„Aleksi!“ — zasliši se zdaj siln možki glas. Mladenec je poznal glas svojega očeta in je urno odšel.

„Lizabeta! Lizabeta!“ — reče Emira, strastno obervivši se k tovaršici, — „to je ljubeznjiv mladenec iz rodú angeljev prerokovih; kako je dober, kako je kra —“ — pa beseda ta umerla ji je na ustnicah. Zategnila je zdaj tudi naličje čez oči, da ji služabnica ne zapazi zažarenega obličja. Al ta je poznala dobro svojo nekdanjo zapovedovavko in njeno ljubavi gorečo serce; nasmeja se le toraj tiho in se zamisli.

„Ti molčiš, Lizabeta“ — nadaljuje Emira; „zakaj mi ne odgovarjaš?“ — „Pa kaj hočem ti odgovoriti, draga prijateljica?“ — vpraša Lizabeta.

„Kaj ni v tebi nikakega čuvstva? — nisi li čula, da moj oče živi in je svoboden? Oh, ta mladenec mora biti zlahnih čutil“.

„Želiš li vediti, kdo da je?“ — reče Lizabeta. „To je Aleksi Mladenović; — njega se naše devojke, plesaje kolo, spominjajo kakor junaka“.

„Al je vreden tudi, da se ga spominjajo“ — priterdi Emira; — „škoda da ne veruje v preroka. Aleksi! — kako lepo se glasi to ime! O, zakaj je kristjan“.

„Zakaj je kristjan?“ — nadaljuje Lizabeta. Vedi, mi verujemo v pravega Boga, v sv. Trojico in blaženo devico Marijo. Ko bi poznala bolje našo sveto vero, zapustila bi svojega preroka in postala kristjana; in potem morebiti tudi žena Aleksijeva“. Zatem je zgovorna devojka nadaljevala

obširni govor o mladem hajduku, o veri kristjanski, o nebu, peklu itd. — Emira je vse to poslušala kakor haremsko povestico iz tisuč in ene noči“.

(Dalje sledi.)

Dopisi.

Na Dunaji 5. jan. H. B. — Novo leto je nastopilo — kakošno bo? sam Bog vé. Iz Pariza, kjer se zdaj nosi veliki zvonec vse viši politike in družih važnih zadev, se čujejo z visocega sedeža le mirni glasi — pa kako se nam dajo tolmačiti, se ne more gotovo povedati, ker je „cesarstvo mir!“ zgodovina nas pa uči, kako se ta mir doseguje! Najbolj prav se mi zdi, če besede vzamemo kakor so — iz druge strani pa da času možko v obličje gledamo in pogledamo njegove terjatve, njegove potrebe in zadeve in sploh vse, kar se v njem snuje, da ne pride danes ali jutri strašni klic „prepozno!“ — Te dni je bila deputacija iz Galicije tukaj, mož iz vseh stanov več kot 200; pa samo trije so bili sprejeti, drugi pa potem podučeni s tem, kar jim je minister povedal o deželnem zboru, jeziku in družih zadevah. — Spet imamo nov časnik z imenom „(Volksstimme)“ ljudski glas, ki ima na čelu rek: vox populi, vox Dei! Vrednik mu je prof. Rosental. Pervi listi odkritoserčno govore in hočejo biti organ „očitnega ali ljudskega mnenja“; vsaj tako je brati, če bojo le dopisi pošteni! — Kačičevo stoletnico smo tudi tukaj lepo in spodobno obhajali. 18. u. m. ob 11. je bila velika maša v franč. cerkvi, ki jo je pel preč. gosp. g. Skarić in stregla sta mu preč. gg. očeta: Marka iz Bosnije in Jakov iz dalmatinskega Sinja. V sred cerkve je stal mertvašk oder, ovenčan posebno s pesnikovimi pesmami. Zvečer je bila pri Sperl-u velika „beseda“ in okoli 2000 pričujočih gostov, kjer je tudi slovenska pesem „Naprej“ lepo donela; bila je v vsem prav vesela in prijazna veselica! — Gospod prof. Miklošič uči letos: staroslovensko gramatiko in krestomatijo, staro-slovensko sinktakso in o slovenskih krajiških imenih po znani svoji bistroumni metodi.

Na Dunaji 31. dec. 1860. X. — „Moi je suis Français!“ tako je odgovoril francozk kmet — mi je pravil tu imeniten tergovec — ko se je več ptujcov po železnici od Valenciennes proti Parizu peljalo. Bilo je nek več kmetov na vozu in pogovarjali so se v svojem „jargonu“, kterege so popotniki za flamenskega imeli. Začeli so se od flamenskega meniti, in ko kmetje zapazijo, da pogovor njih zadeva, vstane eden med njimi, se oberne proti ptujcom in jim možko z gori omenjenimi besedami pové, kterege naroda da je. To je narodni ponos! Kaj ne, to je velik razloček od naših „Deutschslovenen!“ Pa „venia sit verbo“ — v enem obziru je ta beseda zeló zaznamljiva, namreč da „Deutschslovenen“ ne znajo ne slovenskega ne nemškega. Drugače si ne morem misliti, kako da je slavni etnograf, ki je popotovaje skozi Ljubljano popoldne na „Roženpoh“ šel si kozarec dobre kave privošit, zašel med to čudno ljubljansko družino, ki „vermisch“ (v obeh pomenih) govori: nemško s takim naglasom, da učeni možic, akoravno bi bil v germanskem jezikoslovji brata Grim-a v kozji rog vgnal, ni mogel sduhtati, ali bi bilo to frankovsko, alemansko ali bog vé kakošno narečje? Ker je med čudno nemščino še bolj čudne ptuje besede sém ter tje vtikati slišal, se mu je dozdevalo, da so morebiti ostanki starih Markomanov in Kvadov; pa s prašanjem se vse zvé; povedali so mu, da so te med nemško mešane besede „krainerisch“ ali pa „wie die Zeitungen schreiben: „slovenisch“. Možiček vzame svinček in zaznamova si v svoj portefeuille: „Deutschslovenen!“ Kmalu potem pa bere v učenem etnografičnem društvu v „Schweinfurthausen-u“, da je najdel tam dalječ za gorami ljudstvo, krotko kakor jagnjiča — skor gotovo dosedaj neznan odcepljej starih Gotov! — ki stanuje okoli velicega močvirja že delj ko 1000 let, in nekdo izmed njih

pomešan z romanizmi), škandinavski, holandski. In to je literarni pangermanizem; Grimm-a in njegove naslednike vsak učen Nемеc visoko štuje; po naših gimnazijah se trobi slava vseh germanskih jezikov; zakaj ne bi tudi nam Slavenom, in posebno nam Slovencom to zavoljo slovanskih jezikov na voljo in dopuščeno bilo? Kakor uči Grimm, za njim Kehrein, in še drugi, da se nemškega jezika, kadar se piše, ne moreš naučiti, če ne znaš raznih nemških in germanskih narečij, tako le neumni, slepi protivniki morejo berbljati in regljati, da nam ni treba slovenskega, ampak le kranjskega jezika, in da Štajarcu ni treba kranjskega, Kranjcu ne štajarskega podnarečja znati; in ker smo danes vendar proti volji teh netopirjev že dosegli ime „slovenski jezik“ (panslovenizem), sedaj nam branijo, da po nemških izgledih slovenski jezik pilimo in nadopolnujemo učeč se staroslovenski in štokavski (ilirski ali serbski) jezik. Al to še le ni nič; to ste dve narečji (če zaslužite to ime) preozke, premale; če hočemo svoj jezik in narod dobro razumeti in poznati, moramo po izgledu Grimm-ovem ogledati se še dalje na ruski jezik, ki je nam Jugoslavenom najbližji, za tem na česki in poljski. To so misli slavnega pesnika J. Kollar-a, ki jih je tako lepo v svoji prevredni knjigi: „Vzajemnost slovanska“ napisal. — V takem zmislu literarnem prvi in največi panslavist je slavni naš Miklošič, ki še celó na stroške c. kr. akademije znanost na Dunaji izdaja primerjajočo slovnico vseh slovanskih narečij. To je tedaj največi, in še celó službeni literarni panslavist v Avstrii. Če bi pak pri nas v Slovenii kdo le rekel, kar vsak pošten človek vidi, da se s samim znanjem slovenskega jezika ne bomo iz mlake izvlekli, to se kmali pošast panslavizma sproži, za živo znamenje, kakošen je reveč ali pa nepoštenjak taki protivnik.

To naj je dosti o literarnem panslavizmu.

Politiški panslavizem je prizadevanje, da se vsi Slovani zlijó in zedinijo v eno državo. Enako prizadevanje nahaja se tudi pri drugih narodih. Glejmo na starejo povestnico nemško in bomo več takega našli; al ni treba nam reči, ki jih ne poznamo; pogledjmo le na leto 1848; vsi Nemci iz vseh žil so se napenjali, da se iz „zaveznega državlja“ (Bundesstaat), kar posebno v postavodavstvu in sedanjih političkih spletkah jasno vidimo, zediné v eno in edino državo. Posebno so avstrijski Nemci močno si prizadevali, da se to obistini in izpeljá. Dobro še pomnimo, kako se je vpilo in gonilo, da naj bi še celó Slovenci Nemce v tem državokolnem prizadetju podpirali; in če je kdo rekel, da te volitve za Frankobrod niso za Avstrijo, da bi to moglo Avstrijo razdjati, kmalo je gotovo bilo: „To je panslavist!“ — Res čudna logika!! — Hočete, da omenimo Šlezvik-Holstajn? Al to, kar bund frankobrodski dela v Kodanju (Kopenhagen-u), ni panteutonizem? In ko je leta 1859 na tem bilo, da se laški boj dalje razširi, brali smo tolikokrat v raznih nemških listih, da bo to boj germanski proti boju sloveno-romanskemu, — da se vsi Germani morajo zediniti v eno zvez. — To protivnikom našim „pro domo sua“ veljá, tako mora biti; če bi pa kateremu Slavenu na um padlo, da kaj takega gledé Slavenov samo juhne, križaj ga, on je panslavist!

Toda po obstoječih postavah moramo kazati, da je uno prizadevanje za Avstrijo na pogubo biti moglo, da tedaj tako panteutonsko, pangermansko in panslavistiško postopanje v zmislu političkem spada pod kazensko postavo. Nočemo prašati, koliko je panteutonov kaznovanih bilo, ker razun Bakunina panslavista političkega, kar nam je v pameti, ni bilo nobenega. Čudno bi se vendar zdeti moglo; ker dobro znamo, kako se je delalo protivno po nemških krajih in po slavenskih; dobro znamo, da so narodi slovanski prišli in svitlo prestolje z državo vred vzdržali proti popuntanim protivnikom avstrijske države. Kaj bi se zgo-

dilo bilo z Avstrijo, ako bi bili tudi Slaveni tako postopali kakor nekteri drugi narodi?

S tem pa nismo hotli nič drugega reči, kakor to, da po preteklosti avstrijskih narodov nikdo Slavenom nima očitati političkega panslavizma; al tudi to, da tako očitanje gré na postavo kazensko, in da tedaj ni varno brez dokazov v rokah kriviti koga, da je v tem zmislu panslavist.

Al to je ravno za nepoštene protivnike prav lahko; ker če dokazov ni, lahko se izgovoré: „Saj nisem te krivil političkega, ampak literarnega panslavizma!“ Zato še enkrat moramo tukaj reči, da si drugega ne želimo, kot le poštene protivnike, in lahko se bomo razumeli; ker vsak iskren Slovenec raje ima dela s pravimi Nemci kot z našimi netopirji al poturčenjaki slovenskimi.

Dokončavši tedaj to prašanje, kaj je panslavist, odgovarjamo, da moreš biti književni panslavist, to je, da se učiš staroslavenski, serbski, ruski, poljski, česki jezik, in iz njih ko pridna bčela serčeš méd slavjanski, in tega ti pošten protivnik ne more braniti. Moreš pa biti politički panslavist, če bi ti na um padlo, združiti se z Rusi in inimi narodi na prevrat in razpad Avstrije; in tako delo gré v kazensko postavo, ker je to puntarski namen.

Lepoznanski del.

Turki in raja.

Poleg ilirskega.

(Dalje po listu 2.)

V tem je Aleksi odšel k svojemu očetu. Ta je ležal na mehki travi pod senčno skalnato steno z naslonjeno na desnico glavo. Bil je visoke koščene rasti, resnobnega lica in ostrega obnašanja. Akoravno hajdučki vodja, se vendar od svojih ni drugač razločil razun bolj dragocenega orožja. — Ko sin pred njega pride, vstane oče iz ležišča, pripaše si pas in z ostrim pogledom premeri sina od pet do glave. „Fante, češ se li dati goljufati od žensk!“ — zareži va-nj serdito.

„Oče!“ — odgovorí mladeneč.

„Molči!“ — zarenči starec. „Jez sem vse vidil. Ne spodobi se hajduku, da gleda pomilovaje v dekliški obraz. Glej, brat tvoj Juraj se ne meni za drugo razun za orožje. Tako je pravo! Ogibaj se paganke, da ti ne zmeša možgan; vedi pa tudi, da v tacih okoljšinah moja puška ne vé nič za rod in krí. Si me razumel, dečko? — Kaj so bili vaši pogovori?“

Aleksi pové vse; samo varno je zamolčal, da je pripomogel pašu v beg. Starec je poslušal, vijajoč si berke in ko Aleksi skončá, gré oče enekrat gori in doli, tiho pred-se mermljaje: „Častitljiva res je ta devojka, samo da bi kristjana bila.“

„In da je kristjana, oče?“ — praša mladeneč urno in ognjeno.

„Kaj tebi to mar, da bi tudi kristjana bila?“ — revske oče va-nj; — „pa, saj to nikdar ne bo; — ne pade daleč hruška od drevesa! — Zapomni si to! — Zdaj pa idi na stražo in glej, prideta le že naša hrabra sobrata: Glavač in Šeravica. Oko tvoje hoče jih najprej zmed vseh nas zapaziti.“

V tem se že začuje glas straže. Veselo reče oče: „Glej ju, že sta tukaj; stopi toraj urno k materi, naj pripravi jedilo, da dobro podvorimo mile goste!“

III.

Hajduki so pojužinali. Ženstvo odnaša ostanke obilne gostarije. Mladenovka stopi zdaj k mizi in podá svojemu možu zlati kozarec, ki je bil brez dvombe naročen za kakega paša ali bega bosanskega, pa prišel hajdukom v pest. Tudi vsak drug hajduk je dobil svoj kozarec, ta srebernega, uni kositarnege; gostjá bilo je brez domačih čez

trideset na številu. Glavačevih namreč in Šeravičevih. Per-
vaki družbe vsi trije so jedli iz ene sklede ter pili iz ene
kupe kakor davni mili pobratimi. Po izgledu vodjev delali
so tudi ostali hajduki: vsaki sedel je poleg svojega pobra-
tima, ki si ga je serce odbralo. Tu sedela dva, trije, ondi
pet in več; vsi jedó iz ene sklede in vsi si nazdravljajo
iz ene kupe. Radost ti je gledati one tri mladenče, ki sede
skupaj blizo vodjev, — in to so Aleksii, starji brat
njegov Juraj in Glavačev sin Igor Stanković. Ako-
ravno različni po značaju, so si vendar zvesti prijatli. —
Igor, v vsem nagel in strasten, ljubi včasih človeka čez
mero, včasih je zopet vès merzel; danes ljubezen, jutri
ravs in kavs. Juraj Mladenović je v vsem enak staremu
Mladenu; Aleksii pa stanovitnega značaja in prijazen. Pa
akoravno so mladenči ti različnih čutil, so se navadno
vendar dobro ujemali; — samo strast Stankovičeva je na-
redila včasih puljo med njimi; al to je terpelo vselej le na
kratko. Danes pa so v serčni prijaznosti; razgovarjajo se
kakor dragi in zvesti prijatli. Stanković pozorno posluša
dogodbo o nocojšnem primerljeju, o napadu paševih vojakov
in vjetju paševe hčere, o njeni lepoti, ljubeznjivosti itd. —
„Presneta reč! krasna je“ — reče Juraj; Aleksii pa prične
popisovati lepoto devojke tako živahno ter vès nadušen,
da je Stanković strastno izklical: „In tako lepoto da damo
nazaj pasjemu Turčinu? Bogme! dokler mi stoji glava na
ramah, to nesme biti“.

Obadva Mladenoviča se nasmejata, deržeča te besede
samo za izraz obične njegove strasti; al Stanković je terdno
sklenil soznaniti se z Emiro in nje serce si prisvojiti. Gré-
toraj z nekim izgovorom med ženske, ki so po starem slo-
vanskem običaju posebej jedle; sodivši po šibki rasti in
odlični opravi spozná Emiro. Zagledavši njeno lice globoko
se zamisli, pa odzdaj ne besedice ne spregovori več. In
ko so mu podali kozarec napitni, gledal je steramo pred se,
kakor bi ne vedil, kaj bo ž njim. — Zdaj ustanejo stari
vodji in za njimi vsi drugi hajduki. Mladen, kakor do-
mačin, stopi v sredo družine, s čašo v roki, in spregovori:
„Bratje! zdavnej se že nismo vidili; Bog vé, kdaj se bomo
zopet tako sošli. Važni so za nas nastali časi, zato po-
vabil sem vas na skupščino. Hvala vam, da ste došli!“

„In tebi, Mladen! hvala za zaupnost“ — odgovoré
hajduki.

„Primité čaše v roke!“ — nadaljuje Mladen. „Imam
dobro kapljico iz hramov sremskih, ki sem jo vgrabil ter-
govcom drinopoljskim, Turčinom, pustivši pa v miru tisto,
ki se mi je zdela lastnina kristjanska. Saj Turkom tako
že prepoveduje njih vera ta božji dar; smejo nam tedaj še
hvaležni biti, da smo jih oprostili skušnjave h grehu, vzešči
jim vino“. — Krohotaje spejme družba te besede; gospodar
pa hodi od tovarša do tovarša, nalivajoč jim vino v ko-
zarce. Natočivši vsem čaše napolni poslednjič tudi svojo in
obernivši se k vodjema Glavaču in Šeravici, svojima pobra-
tima, reče: „Bratje! vino razgreje človeku serce; duh pa
se ž njim spodbada na slavne in važne dela. Pimo tedaj v
ime našega pobratimstva! Bratimstvo naj tesno združi s
pomočjo Najvišjega in duhom naše sv. vere vse kristjane
od Save do Balkana, in ohrabri jih na upor proti nasilstvu
turškemu! Bog in pobratimstvo!“

„Bog in pobratimstvo! — živilo pobratimstvo!“ — za-
gromí vse na okolj; hajduki spraznijo čaše do zadnje kaplje
in objemajoč se pritiska pobratim pobratima na junaške persi.

„Zopet pripravite čaše!“ — zapové iskreno domačin,
in napolnivši vsem kupe natoči tudi sebi ter pokliče Šera-
vico in Glavača k sebi. „Vi zdaj stopite okolj nas“ — za-
pové stari — „starji spred, mladi zad, da bode me vsak
lahko razumel. „V slavo hajdučko!“

Vsi zaukaje spraznijo kozarce in veržejo kape kvišku
veselivši se slave hajdučke. Mladen pa mahne s kapo, in
vsi omolknejo. „Bratje!“ — prične — „slušajte me po-
zorno! Vsem vam je znana okrétnost Ali Osmana, pašata

novopazarskega, proti nam kristjanom; ni ga med nami,
ki bi ga ne bil že korancal. Vse nas je sirovo nasilstvo in
kervoločnost prokletega ptujca in tlačitelja pognala v haj-
duke, da branimo vero in poštenje proti večnemu sovražniku
častnega križa in mile nam svobode, proti dušmaninu člo-
veštva. Znano vam je, kako smo se obnašali do zdaj. Da!
slavo smo dosegli v imenu hajdučkem, in Turčin trepetá v
svojih zidinah pred našim orožjem. Al naša slava bila je
pa tudi nesreča in propad naših bratov, katerim ni bilo moč,
pobegniti v gore, kjer smo jim pripravili varno zavetje“.

„Živa resnica!“ — zadoní beseda okoli — Mladen pa
nadaljuje z iskrenim govorom podžigavati hrabrost hajdučko,
sloveč srečo svobodnega življenja in svetost vere, živo po-
pisaje težke muke in okrétnosti, ki so jih Turki prizadjali
kristjanom. Poslednjič prične pripovedovati dogodbe zadnje
noči, o kateri je bila vjeta hči najdivjšega kervoloka in
tlačitelja kristjanskega, pašata novopazarskega, ter da malo
je manjkalo, da tudi on sam ni bil vjet, komaj odtegnivši
svoje peté.

„Prav, da je šel paša rakom žvižgat“ — reče zdaj
Glavač — „imamo saj priliko, se pogajati ž njim za hčer
njegovo“.

„Res je“ — dodá Šeravica — „novega pašata bi bili
urno zvolili, in ta nam bi bil še hvaležen, ko bi mu bili
poslali glavo Osmanovo“.

„Vi ste, bratje“, — reče radostno Mladen — „z mano
enih misel. In zmed vas“ — nadaljuje obernivši se k ostalim
hajdukom — „treba je, da vsaki resnico pové, kaj misli in
česa želi, ker le z zedinjeno voljo zamoremo se obderžati.
Mi poglavarji smo mogočni z vami, al brez vas nismo nič“.

„Na veke z vami, na veke za vas“ — enoglasno rečejo
hajduki, segajoči vsi vodjem v roke. — „Slušajte tedaj“ —
povzame spet Mladen besedo, ko tiho postane — „ter re-
cite, vam je li po volji moje mnenje. Predložim Vam, da
pošljemo nektere izmed nas k pašu na dogovor, po kaki
ceni hoče odkupiti hčerko. Perva pogodba pa naj bo, da
vsakemu zmed vas ima verniti vzeto lastnino, in tako tudi
našim bratom po vaséh“.

„Tako je prav!“ — zadoní okoli.

„Drugo je: naj priseže na svoj koran, da hoče kri-
stjane braniti nasilstva turškega; da boj med nami in med
njim preneha in se mi vernemo vsaki na svoj dom. Je li
Vam to prav?“

Vsi so molčali. „Kdo bo verjel Turčinu?“ — reče
neki glas.

„Prav imaš, Ciril“ — priterdi Mladen — „tudi jaz
mu ne verujem, ako se tudi rotí pri svojem preroku. Pa,
saj naše gore se nam ne bodo umaknile, one nam bojo tudi
v prihodnje varno zavetje v hudih stiskah; ako pa smo med
brati svojimi in rojaki, navdihnili jih bomo z našim duhom in
zedinili se bomo, da se vzajemno upremo vsaki novi sili“.

„Živio! tako je pravo in tako hočemo storiti“ — re-
čejo hajduki in začnejo odbirati poslance. Dva sta bila od-
brana zmed vodjev, dva pa zmed ostalih hajdukov. Sreč-
kanje zadene Stanka Glavača in Jefrema Šeravica, kakor
vodje, Jurja Mladenoviča in Igora Stankoviča Glavačevega
pa izmed mladih hajdukov. Vsi ti se pokličejo zdaj z ve-
selim krikom kakor odbrani poslanci med družbe. Igor pa,
pogledavši tjè, kjer je sedela Emira, priklone se in reče:
„Bratje! velika je za me čast, da pridružili ste tudi mene
odbranim vodjem; al, rečem Vam, da te časti ne morem
sprejeti, ker je nisem vreden. Nisem pripomogel v prejšni
noči k zmagi in ne vedil bi pašatu spregovoriti besedice
o nji, kakor ne moj oče in Šeravica. Treba je, da saj dva
poslanca sta izmed zmagajočih in to bi po mojem mnenju
najbolj pristojalu Aleksu Mladenoviču, junaku včerajšne
zmage“.

Družba je bila s tem zadovoljna in Aleksii se kakor
poslanec pokliče v kolo. (Dal. sl.)

rok leta 1275 došla Ulriku Sofenberskemu, in leta 1313 Vernerju Portiskemu, ki sta bila oba iz italijanske strani; v Cerknici in na Pivki je leta 1299 kmetije prejel Janez Videmski; Postojna je bila l. 1327 zročena Bernardu Strassoldskemu, in v Jami grad Bertoldu Atemskemu. Vsi ti kraji pa se za tacih na pol italijanskih gospodov voljo niso še ločili od Krajne in Istre. Enako je tudi tukaj zopet na drugi strani. Medjimurje je dobil leta 1406, in Zagorje celjski knez Herman leta 1421 iz rok ogerskega kralja Zigismunda, pri tem je bilo vender le horvaško Zagorje kot Medjimurje, in ne Štajarsko. Tako tudi je Metlika bila leta 1578 kot v zastavo prodana grofu Alapskemu, za njim je prišla na grofe Frangepanske, in dalje na zagrebški stolni kapitel; krog leta 1670 jo je zopet kupil grof Volbenk Vincenci Vacenberski, od njegove rodovine je zopet pred letom 1727 prišla na zagrebški kapitel, kateri jo je pa leta 1792 prodal Jožefu Zavinšek za 40000 gl. Zatega voljo se je vender Metlika vedno štela k avstrijskim nemškoslovenskim deželam in stala pod krajskimi glavarji in stanovi; ravno tako kot Mehovo pod Novim mestom, ktero je leta 1393 kupila Katarina vdova Štefana Modruškega. Naj to služi v pojasnjenje drugotnih vgovorov.

Kar je tukaj pisano o slovenski zemlji iz srednjega in novega časa, se opira vse na pravne listine in zanesljive naznanila, katerih marsiktero se je še le v poslednjih letih odkrilo — vsacega ni bilo mogoče v tem spisu posebej navestiti. Ta sostavek pa noče nikogar žaliti, ne drugorodnih sosedov na severni, izhodni in zahodni meji, še manj pa naših sorodnih bratov na južni strani, ki se v sedanjih dneh glasijo in borijo ne samo za svoje narodne pravice, temuč tudi za tiste bratov Slovencev. Deloma je hotel ta sostavek razširiti historično vednost, in če vsemu ni zadostil, naj razodenejo drugi, kateri so kaj več našli; deloma je hotel pravico slovenskega naroda pojasniti, če tako pojasnjenje kaj utegne pomagati k temu, da bi se Slovencom tudi dalo, kar je pravo.

Hicinger.

Lepoznanski del.

Turki in raja.

Poleg ilirskega.

(Dalje.)

IV.

Rumeno solnce razliva svoje mile žarke čez Novipazar in Kosovo polje. Krog Novopazara vse mergoli ljudstva; kar je v Bosni odličnih Turčinov, vse se je zbralo krog Novopazara, da oprostijo kinč Bosne, krasno Emiro, da kaznujejo derzovite hajduke in da kristjane okolice novopazarske pokoré za zdaj in v prihodnje, da bi ne podstopili se zopet prešerno povzdigniti svoje glave. Svetlo orožje bliskeče v solnčnih žarkih; berzi vojniki švigajo sèm ter tje na čislih konjičih; drugi se zopet veselo razgovarjajo o prihodnjem boju, kajti nemirnemu Bosnjaku je vsaka pala po volji, in to toliko višej, ker daje priliko velikašem bosanskem, ohladiti serce svoje nad revnimi kristjani ter pokazati svojo moč in hrabrost zoper povelja štambulske. Drugo pa, kar je hrabrilo ohole Turčine k boju zoper hajduke, je bila očetba lepe Emire iz rok hajdučkih.

Mujezin zakliče zdaj iz šibkega minareta k molitvi, in vsem taboru nastane mertva tišina. Ni še skončana pobožnost, in glej, že jih skoči nekoliko kviško, ojestro gledavši proti Vučiternu. Njihova raztresenost vname tudi druge tako, da v hipu vsa pobožnost prestane in vseh pozornost se oberne zdaj proti goram. Po cesti namreč prijezdijo čveteri jahači — naši hajduki. Derzovito prihajajo vedno bližej in bližej, kakor da bi prezirali zbrano množico v taboru turškem.

„Glej! glej!“ — zarenčijo nekteri beguni — „ti kauri dohajajo kakor bi nas zasmehovati hotli.

„Nikdar naj ne gledam svitlih nebes“ — zarujove

okrutni Ali Vidač, naslednik pašaluka Zvorničkega — „ako mi ti psi uidejo. Za manoj!“ — zadere se nad vojniki. Čudo golih jataganov zabliski v zraku.

„Škoda za vaš trud“ — odzovejo hladnokervno hajduki, in v rokah najstarejega zmed njih vihrala je bela zastava. „Mi gremo na dogovor k pašu novopazarskemu.“

„Ne pljuvaj na brado svojemu gospodarju, vražji gad!“ zagromi Ali Vidač; — „izbleknejo li še en samkrat tvoje gadne usta paševo častito ime, ne reši te tudi tvoje poslanstvo maščevanja našega.“

Tih posmeh prešine obličje hajdukov. „Slabo bi se ti zahvalil paša za tvojo postrežnost, oholi Vidač — odgovoré mu mirno — „življenje naše hčere je naše življenje. Povej nam le, kje da je, kajti s taboj nimamo nikakega posla.“

Vidač je divjal o prederznosti hajdukov, še bolj pa, ker mu ni dano, se zmaščevati.

„Revni cucek“ — je zaškripal z zobmi — vohaj z nosom sled našega gospodarja!“ — Mirno so sedeli hajduki na svojih čilih konjičih. Tamno so jih pregledovali Turčini, ki so bili obstopili cesto na obedve strani in svedočili s svojimi žarečimi očmi, kako bi našgali hajduke po glavi, ako bi ne šlo za življenje Emire.

„Glej jih, glej! pasjih duš!“ — govori Turčin Turčinu — ne da bi orožje odložili, ne da bi lica proti zemlji obernili pred svojimi pravovernimi gospodarji. Kdo je kdaj še kaj takega doživel?“

„Kako derzovito pa nas gledajo“ — rečejo serdito drugi.

„Velik je Allah in Mahomed, njegov prerok“ — pregovori neki Turčin zdaj glasno — „jaz jih poznam, to so vam pravi junaki.“

„Ne sanjaj nam, polutan!“ — zarahljajo tovarši v njega. „Robovi so to, ne junaki.“

„Dušo veljá; resnica je resnica; to so Glavač, Šeravica in mlada Mladenoviča.“

Vsi zdaj omolknejo. Bosnjak, akoravno Turčin, spoštuje hrabrost svojega tudi največega dušmanina; imena zdaj izgovorjene bile so glasovite o hrabrosti, ponos in tolažba stiskanih kristjanov, strah in trepet pa musulmanski.

„Glavač! — Seravica! — Mladenoviča!“ — razlegalo se je po taboru, probudivši v vsakem radovednost, z lastnimi očmi viditi možé, o katerih se je toliko govorilo. Vse privré zdaj skupaj okoli hajdukov, da so ti komaj mogli naprej.

„To je tedaj Glavač!“ — prašajo eden družega — ki je sam pobil deset pandurjev pašu skupoljskemu, ko so ga bili vohavili v gorah? Čudno golemo!“

In drugi je Šeravica, ki je vtekel veziru travniškemu?“

„Da — odgovorí nekdo — „takrat sem tudi jaz poleg bil.“ —

„Hajd! povej nam kaj“ — ga naženó poslušatelji.

„Dobro vam je znano“ — prične berkasti Turčin, — kaj je uganjal po cestah. Naše gospé skorej so že obupovale, ker jim je Šeravica zavstavljal na Balkanu lepo dišeče mazila, ki dohajajo iz daljnega Parsistana, bulgarsko cvetlično vodo in štambuljsko rudečico. Pa kaj še vse to; saj si celó noben Turčin še upal ni podvzeti kam kak pot iz strahú pred hajduki.“

„E, da bi ga turška puška ubila“ — zarenčijo razserdeni poslušavci.

„Kaurin je zvit, to je do duše resnično; al pravoverni Turčin ga s svojo modrostjo tako nadkriljuje, kakor slon komarja. Ni li zmed vseh najmodrejši travnički vezir? Bog ga bogoslovi! Pa, da v kratkem zveršim povest. Vezir je odpravil mnogo robe v Škopje; robe je bilo dosti in fine robe! ha, ha, ha! — Razun pandurjev, ki so navadno popotnike spremljevali, je visil še na vsakem konju koš, in v taistem ha ha ha je bil namesto robe skriti pandur.

„Velik je Bog!“ — zaženejo zopet osupnjeni poslušavci, res ni je zvižaje nad modrostjo pravovernih.“

„Šeravica nas napade, kakor je bilo že pričakovano. Bilo je hajdukov deset, in on enajsti; kako se toraj preplaši, ko zapazi blizo sto pandurjev. Pa, kar je prav, je tudi Bogú drago; ko namreč Šeravica vidi, da mu kropca priliva, zaupije nad hajduki, da naj se rešijo. Kakor bi jih bila kafa vzela, so minuli hajduki; on sam pa je ostal in se nam dal prostovoljno vjeti“.

„Pa zakaj ga niste šeme prec živega na meh oderli?“ — nekteri vprašajo.

„Mi smo ga zvezali in tirali v Travnik, da Sarajevo in vsa Bosna vidi, kako se bo Šeravica gugal na konopljini. Al, akoravno pès gjaurski, je vendar junak, to je gotovo kakor Bog nad nami. Ko smo ga peljali na vislice, naše je ljudstvo skakalo radosti; al Šeravica primakne se nekako k veziru, porine ga iz konja kakor bi jaz porinil mladega cucka v blato, in preden se mi razabremo, skoči on na krasnega vezirovega vranca, in blisku enako zgine zmed naše srede. Očaral nas je menda vse bil potepuh“.

„Primaruha, škoda, da je gaurin“ — zamermrajo Turki in gledajo za hajduki, ki so bili ravno dospeli do vrat novo-pazarških. (Dalje prihod.)

Dopisi.

Na Dunaji 2. sušca. H. B. Kar nam je oktoberški diplom napovedal, česar smo dosihmal željno pričakovali, dobili smo 26. svečana. Dobili smo nov državni zbor in za vsako deželo posebne deželne zборе. Kako je bilo vse to sprejeto? Enim je vse to premalo, drugim preveč, nekterim ravno prav. Mi se ne bomo tu spušali v pretresovanje tega; le eno hočemo zapomniti si, da je s starim nesrečnim absolutizmom zdaj enkrat za vselej pri kraju, in da je bolj ko kdaj si bodi zdaj potreba pravega resničnega rodoljubja in poštenih vnetih odkritoserčnih domoljubov, ki naj po novih ustavnih potih svoje ljudstva vodijo, blagostanje svojega kraja in skupne države vekšajo in uterjujejo, da bo ustava res tudi meso in dušo in tako tudi življenje zadobila, da bo res k vesoljnemu blagostanju narodov in da se ne vrine kak nov birokratizem vanje, kar bi ne bilo napredovanje in razvijanje ustavnosti, ampak nesrečna rakova pot. Naprej tedej Slovenci! se kliče tudi nam naproti, naprej, da pridemo do zaželjenega cilja in konca; naprej, da se ne uresničijo besede slavnega pevca: „kdor zametuje se sam, podlaga se tujčevi pèti!“ In če je res, da vsak dober dar pride le od zgorej, od Očeta luči, ne nehajmo ga tudi tu prositi, da s svojim obilnim blagoslovom blagoslovi to novo setev (ustavnega življenja), da bo zamogla lepo rasti, se uterjati in zaželjeni sad prinesiti. Pomózi nam! Sicer pa naj obvelja tudi tu pregovor: „Pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal!“ Vi pa, nemškutarski pisavci, ki v dunajskih časopisih še zmiraj z nami Slovenci ravnate kakor Turk s kristjani, recite: ali je to priprava za novo ustavno življenje? Če imate vi prav, in mora vaša obveljati, Slovenci! zastonj čakamo ustavnih pravic, ustavnega življenja, zastonj so vse cesarske pisma, če bi še tako resno pisane bile, in bi se še toliko in toliko na Božjo pomoč opirale! Goljufna zvijača je, če se v eno mer le trobi, da ima tako imenovana „intelligencia“ prednost, da le ona tudi v tej zadevi veljá, in da se mora ves narod po nji sukati in „kozjo molitvico“ moliti, kakor dozdej. Narodu potem takem že spet ne ostaja družega, kakor vedno, vedno le služiti, davke pridno plačevati in kosti glodati, ki padajo z mize „intelligencije!“ Ubogi narod! kje so še tvoje ustavne pravice? Da le za priliko opomnim, kje so si Kočevarji več zaslužili, kakor ves slovenski narod? in vendar ima ta pešica ljudi (ne bodi jim pa oponošano!) več pravic, več prednost, dá, vse memo vsega slovenskega naroda! Služila jim je država, uradnija in cerkev. Potlej pa vpijete: zaupanje imejte itd., kako ga bo človek dobil in imel, če bi se narodu po mislih naših nasprotnikov dru-

zega ne dalo kakor — davke plačevati, služiti in kri prelivati za druge! Zanašaje se na Cesarjevo besedo upamo, da to mora drugače biti, da bodo razsvitljenih rodoljubov in družih pravičnih mož besede tudi kaj veljave imele, da bode tudi pri nas ustavno življenje ukljub vsemu silnemu nasprotovanju obveljalo. Zato pa je treba dela in pravde!

Iz Barke na teržaškem Primorskem 28. sveč. 21. dan t. m. smo začeli in 24. dan smo dokončali volitve srenjskih mož vélike Nakelske srenje. O tej priložnosti je med nami ustal prepír, ker sem jez po večini glasov bil za svetovavca izvoljen, pa sem se branil to službo in opravilo na-se vzeti; nazadnje sem bil primoran svoje uzroke očitno pred zborom razodeti. Rekel sem, da vse gosposke so le nemške in laške, in da jez teh jezikov ne razumem kakor tudi kancelije ne mojega; zavoljo tega nočem, pa tudi ne morem te službe vzeti. Nemška stranka je govorila, da naš slovenski narod je premajhen in da njegov jezik ne more kancelijsk jezik postati. Ljube in serčne „Novice“! ponižno prosim vas, ker se že 19. leto zavolj te sila važne in imenitne zadeve mučite in ker nam je po vas veliko in veliko slavnih in zlo učenih mož zagotovilo, da vse to se lahko zgodi, dajte nam jasen odgovor na to. Če je beseda teh ljudi resnična, so vsa slovenska pismenost in vse učilnice po deželi, vse naše upanje in vsi kupi natisnjenih knjig le zgolj sanjarija! In če je temu tako, naj vse tu ugasne, naj se naš jezik prekliče in nam hitro hitro drug jezik dá, zakaj brez jezika ne moremo nikakor obstati. Že pred veliko sto leti je ajdovski deželni oblastnik Pilatus narodne jezike čital, kar se iz tega vidi, ker je uzroke našega Odrešenika pisal po judovsko, gregovsko in latinsko. Nazadnje, ljubi Slovenci, vam pa moram prav veselo novico povedati, ktere niso ne naši očetje in ne mi doživeli. Bog daj srečo in zdravje takim možakom! Pri tej zgorej imenovani volitvi so se naš žlahni gospod kantonski poglavar proti celemu zboru obernili in nam rekli: **Karkoli boste nam v našo pisarnico po slovensko pisali, vse vaše pisma in dopise bomo z radostjo sprejeli in vam v vašem jeziku odgovorili.** V imenu vseh Slovincov rečem: Naj bode temu gospodu slava, nam pa veselje, ker s temi besedami so bili vsi naši prepíri dokončani in vsi smo šli veseli vsak na svoj dom!

Jože Ambrožič.

V Mariboru 22. febr. + Dobil sem te dni po pošti iz Tersta 22 iztisov 3. šestke Vilharjevih pesem z napevi. Mislil sem, da so pesme, ki jih je gosp. Vilhar v „Novicah“ in „Glasniku“ l. l. naznanil, in za ktere sem 22 naročnikov v Celovec poslal. Pa to ne more biti, ker naznanjenih je 25, v teh zvezkih jih je pa le sedem, in pri naznanilu ni bilo opombe, da bojo pesme z napevi. Zato prosim gospoda, ki mi jih je poslal, da mi to reč razjasni. — Ko sem ove pesmi v roke dobil, je bil raztergan zavitek. Ker se mi neverjetno zdí, da bi se bilo to po naključbi zgodilo, ne morem drugega misliti, kakor da je zlobna roka se stegnila, zakaj že nekteri gospodje so tožili, da ne dobivajo redno pisem s slovenskimi napisi in nekemu gospodu so tudi na „Novicah“ ime pokvarjali. Tako se maščujejo naši sovražniki nad nedolžno slovenščino! Bog pomagaj!

Iz Stare vasi. +x+ — Štajarski Slovenci! Volitve za deželski zbor se bližajo. Koga bote volili? Spomnite se svojih mož; zopet jih vam v spomin zakličem, da se zedinite in se glasi ne razletijo na drobne edinice. Živo se vam priporoča: Dohtar Štefan Kočevar v Celju, dr. Jože Krajnc-Steržev iz Škal, profesor v Sibirju, dr. Jakob Razlag v Gradcu, Martin Terstenjak, profesor v Mariboru, gosp. Ivan Macun, Štajarc, profesor v Ljubljani, Vincenc Zevnik iz Malega verha blizo Brežc, svetovavec c. kr. komitatne sodnije v Oseku. Pristavite še ktere druge, ki so vam gotovi rodoljubi.

Iz slovenskih Goric 22. sveč. G. Živko. — V 6.

piše modri v sv. pismu, rekoč, kadar je prevzetan nespa-
metnik za višjega postavljen, takrat ljudstvo od žalosti
svoje glave pobeša; ono žaluje, ker vé, da bo tepeno.
Blagor pa jim, kjer imajo mirne in ponižne vizarje.

Tako bratje moji! Mir, edinost, poterpljenje, ljubezen
naj bo naše vodilo! **Z Bogom!** *)

Na Jesenicah.

Anton Pazler.

Stanje Slovincov.

(Konec).

Sjedinjenje dosihmal zeló raztresenih Slovincov bi
se tudi dosta lahko učinilo i storilo, ker su naše slo-
venske pokrajine dosta lepo okroglene, i se narodnosti slo-
venska i nemečka točno i oestro delite i niste tako pome-
šane, kakor narodnosti v Ugerskoj, nego meja gré naravnost
od Zilje čez Belak (Villach) do Radgone (Radkersburg) i
samo med Radgonu i dolnju Lindavu se razprostira jeden
slovenski rukav proti severu. — Da nikto nam po krivici
ne očita, da hočemo slovenski del Koruške i Štajarske mo-
žebiti nekam zavleči, možebiti nekam v globoku Indiju. Nečto
takoga nam Slovincem niti v sanjah ne napade, ako bi se
nam dovolil jeden jedini deželni sbor, to bi ostale vse nepre-
menjeno, kakor je bilo do sada, to bi se ne premaknula
ni jedna ves, ni jeden terg, ni jedno mesto, ostal bi Dobrač
kde sada stoji, ostalo bi Pohorje (Baherngebirg) kde je do
sada stalo s slovenskimi goricami vred, reke Zilja, Drava
i Mura bi tekle i v napred tam, kde su do sada tekle, vsa
razlika bi obstala v tom, da bi slovenski poslaniki šli mesto
na šest landtagov, v Celovec, v Gradec i tako dalje, samo
vsi na jeden deželni sbor, i ješči ti muži bi se vernuli po
dokončanom sboru opet lepo na svoj dom.

Da nikto nas ne obreče, da hočemo dežele tergati, mi
samo želimo to sjediniti, čto je nenaravno raztergano, to je
slovenski narod; mi želimo samo to razločiti, čto je v pro-
tinaravnu smesu vkup stlačeno, čto se vkup ne sliši i samo
nezadovoljnost uzrokuje i deržavi škodu naredja.

Mi se v istini nadamo, da se nam Slovincem bude do-
zvolilo, sjediniti se v jeden celek v Slovenii i deržati jeden
jedini deželni sbor; v toj sladkoj nadi, v tom radostnom
očakovanji nas močno potvrđuje ustava deželnih sborov
izdana 26. svečana, kjer se velí, da sbor štajarski, krajski,
koruški itd. se skliče v poglavno mesto, ako cesar kako
drugač ne sklène.

To je jasno — da se možuju deželni sbori slovenski
sbrati tedaj kje drugje; kde? — to nam je vse jedno, ka-
morkoli presvetli cesar milostljivo nam zaukažu, radi pojdemo
— brat k bratu, Slaven k Slavenu.

Da bi se to na postavni poti doseglo, naj bi poslanci
iz slovenskih dežel v prihodnjem prvem sboru vsak na
svojem mestu to želju odkrili i lepo zagovarjali.

Tretja naša potreba: Bratska sloga s Horvati i
uzajemnost s Slovani, osobito z avstrijanskimi.

V čem ta sloga i uzajemnost ima obstati, to se na-
tenko i točno ne dá naznačiti, v obče bi se to moglo tako-
le izreči: Čtogod Slovinci, kakor narod, nameravamo, pišemo
ali delamo, pri vsem na svoje najbližje susede Horvate i
na ostale avstrijanske Slavjane se ozirajmo. — Pravilo nam
budi: **Nihil slavici a me alienum esse puto**; to je po slo-
vansko: **Что славянско то наше** — čto slavjansko to naše.

Za sada je najpotrebnejše, da se bližamo i onda slo-
žimo v književnom jeziku horvatsko-serbskom. To lepo,

*) Kakor slišimo, je mogel naš častiti dopisnik zavoljo popisa
srenjskih volitev na Jesenicah prav nedolžno že marsiktero
grenjko požreti za svoj dober namen, da je srenjo pohvalil,
ker je dobro volila, nasproti mnogim drugim srenjam, ktere
— kakor so „Novice“ že dosti takih izgledov iz različnih dežel
dale — delajo z volitvami kakor svinja z mehóm. Kaj Vam,
Jeseničarji, ni všeč, da Vas kdo očitno hvali in še za iz-
gled stavi drugim slovenskim krajem? Saj ste umni možje,
znate brati in pravo ločiti od hudobne zvijače. Vred.

razgovetno i jederno slavjansko narečje pišu uže sada Hor-
vati i Serbi njih šest milijonov. Ne dá se oceniti, kako
koristno i polezno bi bilo za nas Slovence, ako bi svoje
narečje po malo tako polepsali, da bi se ž njimi v knji-
ževnom jeziku složili. Čto bi mi Slovinci napisali, bi se
čitalo po vsej Jugoslavii, lahko bi se knjige naše razpro-
dale, ker bi ne imele za čitatelje samo Slovence, nego vse
Jugoslavjane, nas več od sedem milijonov. Tù je veselje
vzeti v pest pero, kada spisovatelj se spomeni, da pisučega
razume zajedno Slovinci, Horvati i Serbi. Valjane knjige
v književnom horvatsko-serbsko-slovenskom jeziku spisane
bi se gotovo ložeje na svet izdajale i ložeje se razprodale,
nego spisane samo v jednom narečji. Mnoga izverstna
knjiga se v slovenščini niti izdati ne može, ker bi se med
Slovinci premalo kupcov našlo i bi spisovatelj za svoj trud
i za svoj trošek na izdavanje knjige imel mesto dobička še
le škodu. Kto rad v svoju gotovu škodu piše i se
rad v svoju škodu trudi?

Da bi se Slovinci složili s svojimi najbližnjimi bratri
i susedi Horvati i Serbi, to bi nič ne bilo novoga, tudi nič
težkoga; v pravopisu smo se s Horvati uže složili. Počeli
smo od početka nekteri Slovinci pisati v „Novice“ sedanjim
organičkim pravopisom, najpred samo poredko i po samim,
onda jih je pristupovalo neprenehoma več i zadnjič je bil
ta pravopis skoro nevedeč upeljan. Tako je bila prva naj-
važnejša i najtežja stupinja k slogi storjena.

Primimo se dela marljivo pri tej priči, brez ote-
zanja. Krepko prijeto, na pol dokončano! Samo sledeče
da učinimo: Kto hoče pisati izključivo samo za Slovence,
on naj piše i v napred, kakor je pisal do sada.

Kto bi blagovoljno želel pisati uzajemno — on naj
piše po slovensko, v povedih, stavkih (Sätzen) kratkih i
ne zapletenih — naj namesto našega temnoga *o: soditi,*
dob, imam veliko ribo, oni delajo — stavlja po horvatsko-
serbsko *u: suditi, dub, imam veliku ribu, oni delaju;*
— onda naj sklanja pridavna (adjectiva) s terdim soglas-
nikom na: *oga, omu, om: velikoga, velikomu, pri ve-*
likom, z velikim; mehka pridavna pa na: ega, emu, em:
vručega, vručemu, pri vručem, z vručim. To bi bilo za
sada dosta. — Sedanji horvatsko-serbski jezik ima pak —
kakor naš slovenski, — tudi nektore osobitosti, kojih bi mi
ne imeli nasledovati, piše se na primer *o: orao, dao,* mesto
l: orel, dal; za poluglasnik pišu *a: lovac, konac,* bolje:
lovec, konec; po serbsko se koncovke množnikove z dvoj-
nikovimi zamenjuju i pisme *h* se večkrat izpušča i se piše:
rana, lieb, mesto: *hrana, hleb.*

Dane so nam sada ustavne pravice, koje se budu ješče
dale dalje razviti in razširiti po deželnih sborih v deržavnom
sboru. K tomu je pa neobhodno treba, da se po ustavu
ustavno ravnati znamo, da se vemo naših pravic ustavnih
dostojno služiti, da se dobro naučimo braniti jih, razvijati i
dalje širjati jih. Pravica je samo tistemu k pridu, kteri se
je pametno služiti zná; nevednomu i zaspanomu se zgube
i mu zaspe take najlepše pravice. Pozor tedaj, domoljubi,
časi so važni, naloga nam velika! — Matija Majar.

Lepoznanski del.

Turki in raja.

Poleg ilirskoga.

(Dalje.)

V.

Jasna noč nasledovala je krasni dan. Mirni mesec
tiho je popotoval po svojem nebeškem potu, odevajoč sterme
verhunce Balkana s srebernih žarkov obleko. Mertva tišina
vladala je v taboru hajdučkem. Na ravnini pod vedrim
nebo m ležali so hajduki, pokriti z debelimi plajšči in z
orožjem za pasom. Tù in tam se je vidila senca stražarjev,
ki so varovali tabor hajdučki na vse strani.

Bilo je okoli polnoči, ko neka ženska stopi iz nam že znane dupline. Boječa se ozira na vse strani in vidši, da vsi spijo, odgerne naličje, — in glej krasno lice Emirino! Ljubila je s čisto roso ohlajeni zrak, in zlasti to noč je pohlevni vetrič milotople sapice pihljaj. Černe oči se ji svetijo enako svitlim biserom; varnih korakov stopa v bližnjo dolinico, ugodno mesto iskaje ob bistrem potoku, ki je padal v svitlih jagodicah raz sternih pečin in vil se enako srebernemu pasu po skriti dolinici. Vsedši se na prilični kamen vprè oči v peneči slap, utopljena v globoke misli. Bilo je li od žalosti ali stiske, pogostoma zdaj zdihuje in pritisnivi roke na serce milo zašeptá: „Kaj me tare? Oče so mi dober in ljubezljiv; gotovo vse storili bodo, da me oprosté. In vendar sem tužna, da bi rjula od žalosti“ — in svitla solzica priigra ji v krasno okó. Zdaj omolkne. — „Se li bode Aleksí srečno povernil?“ — zopet tiho spregovori. „Aleksi! — kako lepo je to ime, da ga ni lepšega na svetu“. Večkrat zdaj tiho izreče ime „Aleksi“. In zopet beseduje sama pri sebi: „Kako je to, da ga ni ne enega turškega junaka, ki bi bil tak, kakor Aleksí? Od njega se bom žalostnega serca ločila; on je tako dober, on mi je rešil očeta, — oh nikdar ga ne bom pozabila! Allah, da bi veroval v preroka, gotovo bi ga moj oče postavili na tako visoko službo, da pa — kaj mislim!“ Rudečica ji zalije zdaj lica in omolkne, prestrašena od misli, kakor da bi jo bil kdo poslušal.

Šumenje bližnjih germičev jo prebudí iz njenega sanjanja, in pogledaje na kviško zagleda pred saboj človeka. Vsa prepadena pozabi zakriti si z naličjem lice, ter skoči, da bi pobegnila; — al neznan človek jo nježno in vendar čversto prime za roko in posadi jo na prejšno mesto. „Tiho, tiho, lepa devojka!“ — reče — „ne beži od tistega, ki se ti uklanja; — vedi namreč, da ti si pridobila moje serce, kterege bi nobena reč na zemlji tako ne razveselila, kakor čarobni tvoj pogled!“

Začudjeno je poslušala Emira besede neznanega zažarenega človeka, spominjajoča se prilizovanj, ki jih je čula v očetovem haremu; — prešine jo toraj misel, da bi to utegnil biti poslanec njenega očeta, ki je najdel pot do njene tamnice. Ojstro pogleda ptujca; — krepka in čversta rast, zažareno lice, tamno oko, iz kterege se je brala strast in divjost, in kar več, ojstri za pasom vtaknjeni hanžar z deržkom na križ, na vratu pa amajlija z ostanki svetnikov — vse to ni spričevalo o Turčinu, ampak o hajduku. Dub devojke se vendar hitro razabre; mirno in tiho ostane sedejoča na pečini čakaje, kaj hajduk ž njo namerava. Ta se ozrè okoli in vidši, da nihče zmed njegovih družejev se ni prebudil, veliko več, da jih v skriti dolinici ne bo nihče zapazil, oberne se zdaj k Emiri in reče: „Nisem spal, ko si izšla iz dupline svoje o blede mesečini; pa kako bi mogel tudi spati, ker sem te vidil pri svitu dneva včeraj in danes. Kdor solnce gleda, oslepí; in kdor tebe zagleda, zgubi na večno mir svoje duše. Tudi jez sem ga; reci devojka, ni ti li po volji, da sem se podstopil slediti tvoje korake?“

„Jez sem vjeta“ — reče Emira; — kaj morem?“

„Ne rugaj mi se“ — reče strastno hajduk, — „ne daj pa tudi Bog, da bi se bistro tvoje okó zatemnelo od nevolje“. Željno gleda strastni mladeneč v krasno Emirino lice, in z zdihljajem sklenivši roke zopet spregovori: „Verjemi mi, devojka! da brez tebe ni sreče za me na svetu; ljubeznjiva! bodi moja!“

Vsa zavzeta je poslušala Emira besede bi rekel obno-relega hajduka. Tako ji ni še nikdar nihče govoril; kaj tacega si bi ne bil upal ziniti, komur bi bilo ljubo njegovo življenje. Oholost paševe hčere zavrè v nji, in pozabivša, da je hajdučka robinja, vzdigne se serdito ter reče: „Ne zabi, kdo sem jez, in kdo si ti, revni suženj“.

Igor obledí; al odmah mu zopet šine ogenj v lica ter merivši s strašnim pogledom ošabno devojko ponosito spregovori: „Kdo si ti, in kdo sem jez? — kaj misliš, hči pa-

ševa, hči okrutnikova, hči mučitelja kristjanov, da se moreš s tem ponášati ter imaš pravico, imenovati „sužnega“ mene, prostega sina prostih planin, potomca slavnih prededov, ki so knezovali v Serbii, dokler niso psi enaki tvojemu očetu izdali rod in Kristusa? Ha, slušaj, kdo sem jaz, ki si ga oholo psovala s sužnjim, in spoznaj, kdo si ti!“ — Plaha se nasloni zdaj Emira na skalnato steno in zakrije si z naličjem obraz, kajti na beg misliti ji ni, bila pa tudi ni v stanu prenesti predirajoč pogled razdraženega hajduka. Ta stopi zdaj bližej k Emiri; po kratkem prenehleji začne ji zopet govoriti: „Zaklinjam se ti pri živem Bogu, da je resnica, kar ti hočem povedati, ker živ je še Bog, ki je vidil slavo serbsko, slavo roda mojega. Slušaj me toraj! — Ko je prekleti vaš prerok Mahomed svojo pasjo vero od vraga dobil in nasledniki njegovi podvergli so polomescu sveti Jeruzalem, ustalo je celo keršanstvo in šlo je branit svete mesta. Že takrat je bil neki Glavač vodja v vojski kristjanski; Libanon je čul njegovo bojno slavo, in reka Cedron pila je kri dedov mojih. Pa kaj čem ti govoriti o tem? Ti bi me ne razumela, ker ne poznaš skrivnosti sv. pravoslavne vere in si preveč zaslepljena v peklenškega tvojega preroka. Toraj ti le še samo to rečem: da že takrat je bilo ime mojega roda slavno v celi Serbii, in da ni ugasnila slava njegova tudi takrat ne, ko je glasoviti Brankovič izdal Amuratu vero in domovino. In ako Bog dá, tudi v prihodnje ne bo ugasnila zvezda naše slave, kajti, svobodni v svobodnih gorah, branimo svobodo svojo v sredi neprijatlov. Ime naše z grozo izustuje Turčin in prekleti poturčin, z radostjo pa se spominja ga zatreti naš narod; kajti ostali smo udani Bogu in rodu, in to je več kakor da bi vladali v desetih takih pašalukih, kakor v enem preganja oče tvoj revne kristjane. Si li čula? — To sem jaz; — in kaj si Ti? — Da si hči paševa: no, zato si sužnja haremska, hči izdajavca, odgojena v pasji veri, žertva peklenščekova, — kaj si tedaj? Nič, slina si, ki se cedí iz pasjega gobca!“

Ha! — preplaši se zdaj hajduk sam nad seboj, strast se mu ohladi; kakor mahoma preroben vprè žaleč oči v devojko, ki uničena od njegovega psovanja se skoraj je zgrudila. Kri se unemiri hajduku, brezupen se verže k nogam Emire in kliče: „Joj meni, kaj sem storil! Ne spominjaj se mojih besed, pozabi jih! Hudobni duh je govoril v strasti iz mene in premenil me v najdivješega človeka na svetu! Oprosti, Emira, moji ljubezni! — Ti molčiš? Pr Bogu te zarotim, spregovori samo besedico: mi li je živeti ali poginiti; živeti s taboj, ali maščevati nad saboj dvojni greh, proti tebi namreč in proti mojemu svetemu prijateljstvu, ker sem pobratima Aleksa Mladenoviča spravil na pogubonosno poslanstvo, edino le, da bi jez s taboj sniti se mogel?“

„To tedaj je bil pravi uzrok tvojega izgovora?“ — zaverne zdaj Emira, dvigne se od zemlje in ponosno reče: „Vkljub tvoje prevare prisežem ti pri grobu svoje matere, da bode se Aleksí srečno vernil, ali me pa nikdar več ne bo vidil oče moj!“

Igor prebledí. „Zato tedaj zametuje mojo ljubezen“ — misli sam pri sebi, potem pa glasno reče: „Dobro! bomo vidili! naj bo poslanstvo že srečno ali nesrečno, nikdar več ti ne boš vidila tvojega harema!“

S temi besedami odstopi hladnokerven, kakor da bi se ne bilo nič pripetilo; al blede njegovo lice je kazalo, da ne bo nič dobrega. (Dalje prihod.)

Nove pesme.

Pesmi Miroslava Vilharja. III. šestka. Iz kamnotiskarnice Egerčine v Ljubljani.

Spet nas je slavnoznani naš pesnik razveselil s šopkom mičnih slovenskih pesem, ki so bile v poslednjem „oglasniku“ oznanjene; beseda in napev sta njegova. Čujmo,

kere izvira obilo težav, zdravje delavcom spodkopuje, pa je tudi sicer brez prida.

Ne zaverzite toraj mojega sveta, kako bi se dal ta red preurediti, in sicer tako, da bi še le ob dveh zjutraj začeli kovati in o poldne nehovali. Potlej naj bi se pa spanje popoldne opuščalo.

Zakaj Vam to premembo priporočam, Vam hočem, dragi gospod! v kratkem razjasniti:

Da je strašno težavno, iz najboljšega spanja vstajati, si lahko vsak sam misli, in kdo se more čuditi, da še starega kovača groza prešine pri glasu, ki ga k delu kliče? Hlapci, ki so dostikrat majhni otroci 8 do 10 let stari, se večidel še ne zbrihtajo in tekajo omamljeni ob roci otožnih starišev po nočnem merzlem mraku v kovačnice (vignice). Ko kovati pričnejo, so še tako dremotni, da z glavami skoraj čez nakvalo padajo. Verh tega kri rada teče iz nosa takim mladim delavcom. Vzrok teh nadlog je med drugim napčni in zopernaravni čas dela. Nature zakon je tak, da človek ponoči počiva; po ponočnem pokoji si moramo moči iznova dobivati. Ko opoldne solnce najvišje stoji, takrat najmanj občutimo telesno težo; temu nasproti pa je o polnoči človeško truplo najbolj oslabiljeno. Če tedaj o polnoči delaš, nasprotuješ naravnim postavam in se jim ustavljaš v veliko škodo; zakaj tako bojevanje zoper to, kar natura terja, je gotova poguba človeške moči.

Pomanjkanje spanja o polnočnem času je zdravju zelo škodljivo. Slavni kraljevo-pruski državni zdravnik dr. Hufeland pravi v svojem spisu z imenom „Makrobiotik“ (ali nauk, kako si življenje podaljšati), da ni vse eno, kdaj da spimo, ali ponoči ali podnevi, in da se motimo, ako menimo, da je vse eno, če podnevi toliko časa spimo, kolikor smo ga noči odvzeli. Ta slavni zdravnik nam pravi, da žila v človeškem truplu zjutraj najbolj počasi bije, tem hitreje pa kolikor bolj se dan večeru bliža, in da se na večer vsakega človeka neka tiha merzlina loti, ki se ji „večerna merzlina“ pravi. Ta merzlina je na najvišji stopnji o polnoči, ko je solnce od nas najdalje. Kakor je pa pri nekterih boleznih posledek prehlajenja smert, tako se mora ta merzlina prebiti, ko je na najvišji stopnji, o polnoči, v gorki postelji, po malem potu; če ne, pa začne telo bolehati.

O polnoči delati se pa pravi tudi slabo gospodariti. Kakor je bilo že zgoraj rečeno, je človeško telo o polnoči nekako oslabiljeno. Delavec toraj, bi rekel, le z eno roko dela med tem, ko se z drugo spanju brani. Toraj doseže delavec po takem terpljenju le polovico pravega prida. Vstane naj pa pozneje, ko je telo že bolj po spanju okrepčano, gotovo bo z večjo serčnostjo in veseljem delal, in kmalo bo v dobrem spanju zamujene ure popravil.

Prosim Vas tedaj, prečastiti gospod, pogovoriti se z drugimi gosp. fužinarji v teh zadevah, in če ste tudi mojih misel, skušajte in skerbite, da se bo vprihodnje po tukaj predloženem delavnem redu ravnalo.

Sprejmite serčen pozdrav in zagotovilo iskrenega spoštovanja!

Iz Krajnske gore dne 8. sušca 1861.

J. Levičnik.

Lepoznanski del. Turki in raja.

Poleg ilirskega.

(Dalje.)

VI.

Klic straže prebudi jek v skalnatih stenah. V hipu planejo hajduki na noge in tudi mladi Glavač skočil je na svoje mesto ter pridružil se med tovarše. Hajduk iz straže pa glasno zakliče: „To so naši!“

In veselo pozdravljajo tovarši Aleksa Mladenoviča, ki je, vernivši se, stopil v sredo svojih družejev.

„Da ste zdravi! — Dobro došel! — No, kako je? —

Ste li dobro vredili vse? Je-li paša sprejel naše pogodbe?“ — tako prašajo hajduki svojega poslanca, ter v svoji vedoželjnosti niso zapazili, kako je tudi Emira, tirana od neke skrivne moči, bližaj pristopila; tudi drugo ženstvo izšlo je iz svojih spavnic; al si niso tako blizo upale, kajti ne spodobi se ženskam vtikati se v možke opravila.

„Povej nam tedaj“ — reče zdaj stari Mladen — „kako je bilo pri pašu?“

Mladi Aleksi zadovoljno suče začernele berke, ker je to dopadlo njegovemu ponosu, da se pozornost imenitnih in starejih družejev samo na njega obrača. „Vedite tedaj“ — prične — „kako smo popotovali. Berzi so, kakor veste, naši konjiči, in zarano v jutro dospeli smo pred Novipazar. Ali že v Vučiternu smo v pravem pomenu besede vtaknili palico v mravljišče, kajti je bilo tam zbranih Turčinov, da ni bilo viditi ne zidov ne obkopov pazarskih.“

„Verujem“ — reče Mladen s posmehom — oni se hipoma spravijo skupaj kakor volkovi, kadar ovohajo merhovino.“

„Da, da“ — prikimovali so z glavami hajduki, Aleksi pa nadaljuje: „Ko so nas zapazili pagani, so se ravno klanjali (molili) — vem, da klicali so vruga, drugač ne more biti — pa niso še dokončali žlobudranja in že so se zagnali na nas. Zvornički beg Alia-Vidaić.“

„Izpljuni“ — zarujevoje nekteri hajduki — „to je vražji sin pasjega rodú Brankoviča, ki je izdal rod svoj in Boga na Kosovem polju. Prokleta mu ime na veke.“

„On sam“ — govoril je Mladenovič na dalje — „vihral nam je nasprot in mahal s svojo sulico, kakor da hoče celi Balkan nabosti. Ubogih rajev je sicer dosti nabodel, al hajdukov? No, in mi smo gledali, posmehajoč se; Glavač pa mu je pravil resnico naravnost v obraz, in tako smo dospeli v Novipazar. Poturice so serdito stiskali pesti in škripali z zobmi, al mi jih nismo gledali, še manj se menili ž njimi, ampak naravnost se napatili k paševemu dvoru.“

Hajduki zadovoljno kimajo z glavami, vravnavaajo ter bice in pasove ter sučejo berke, pozorno poslušajoči toliko važne naznanila.

„Paša sedel je na svojem divanu“ — nadaljuje Aleksi — „ko smo pred njega stopili. Naprej nas je dobro opsoval in rekel, da naj odložimo orožje, al Šeravica mu reče, da on je sam pes, pa da nočemo orožja odložiti, ampak da hočemo se zopet verniti, al pa napadeni braniti se do zadnje kaplje kervi, on pa v tacih okoljšinah nikdar več noče viditi svoje hčerke.“

„Glej! glej! Šeravico“ — pohvalijo ga hajduki.

„Bratje!“ — reče Aleksi resnobno — „akoravno je paša ljut pagan in nejevernik, vendar sem ga miloval, ko se na Šeraviceve besede verže na zemljo, puljjoč si sivo brado in klicajoč hčerko po imenu; — samá Šeravica in Glavač sta si nemirno sukala berke in brat moj me dregnil je pod rebra.“

„E, povej dalje!“ — goderujajo hajduki — „se vé, je pač oče, akoravno je zapisal rogatemu svojo dušo.“

Zdaj se zasliši tihi stok, vzdigajoč se iz pers Emire; al devotka zopet omolkne ter stoji brezčutna, kakor kol, prikovan k zemlji.

„Glavač zdaj pašu razloži naše tirjanje“ — nadaljuje Aleksi. „V početku se je paša strašno začudil in nad našo derzovitnostjo debelo gledal ko zaboden vol, ne vedši besedice spregovoriti. Al kmal si reč premisli in pravi: „Mnogo tirjate, pa — naj bo za mojo hčer“, in berž zapové, naj se razide vojska. Glavač me je tedaj poslal, da vam naznanim, kako in kaj da je.“

„Pa zakaj ni sam došel in tovarši?“ — zavpraša Mladen. „Glavač je ostal pri pašu, Šeravica in brat pa sta šla po okolici, da vidita, li ne kuje paša kake prevare.“

„To je tudi previdno in pametno“ pohvali Mladen; „kdor Turku verjame, s sitom vodo zajema.“

„Jaz sama sem porokinja, da mož-beseda bo njegov oče“ — oglasi se zdaj Emira, stopivša v kolo hajdukov; — neobičajna resnoba javlja se v vsem njenem obnašanju. „Jaz sem za njega priča“ — reče navdušena — nikdar dozdej še ni prelomil dane obljube.“ (Dal. prih.)

Dopisi.

Na Dunaji 16. sušca. H. B. (Konec) — Pomenljivi in razsodivni bodo tedaj prihodnji deželni zbori. Naš ima posebno in prvo izreči svoj značaj, povedati in oklicati mora svobodo narodnosti slovenske, to je, *conditio sine qua non*, to je znamenje, na katerem bomo spoznali prihodnjo ustavnost, znamenje, ki nam je porok za vse to, kar je v diplomih načertanega, to je vse, kar je prva njegova naloga, zakaj pri nas svoboda brez narodnosti je nič, je blodnja in laž, ki nima obstanka — je drevo brez korenine, kakor razkazuje slavni domorodec g. Majar — slava mu! Vi vsi, ki bote prvi zvoljeni, katerih imena so nam že od nekdanj mile in drage, ki se niste nikdar izneverili domovini svoji, glejte, da doveršite sveti poklic svoj in želje narode in potem hvala in slava vam in blagor nam vsem in vsem unukom našim! S presrečnim veseljem vas bomo spremljevali na vseh vaših trudapolnih potih ter vas podpirali z občno veljavo in kar nam bo mogoče. Pa tudi vi žlahni gospodje, podajte narodu svojo roko, in podpirajte ga, ker le zedinjenim ž njim bo tudi za vas dobro in pravo, in srečna bo domovina naša v perstanu velike Avstrije. Ne samo, da lepo pisati znate, kaj velja, ampak vi morate vsi biti naši, z besedo in z djanjem; to vam bo še le doneslo nevenljivi lovor pravih zaslug. — Tudi uradniki se zlo potegujejo za poslanstvo. Od ene strani je napčno, od druge se mi zdi nekako prav, da bi gospodje, med katerimi jih je mnogo velike časti vrednih, lože kazati začeli, da hočejo z ljudstvom biti, in da bi se stena odpravila, ki je sedaj med obema. Iz ljudstva uradnik prihaja, ljudstvu tako rekoč služi, al žalibog! da je velika nezaupnost med njima, kdo more to tajiti? Al sama svobodoljubnost, sam liberalizem vam ne pomaga pri nas, kjer nam tistega pervega manjka, kar drugi narodi povsod imajo — kancelij v domačem jeziku. Vam je narodnim biti, in med narodom omiko širiti in zaupanje. Mi vsi moramo tedaj svoji biti, da nam ne bodo očitali na vsakem oglu, da nimamo značaja in da naše geslo je le: „ubi bene ibi patria“, sovraženi in zaničevani tudi od sosedov svojih. In še k tebi, slovenska mladost! se moram obrniti primoran po nekem undanjem sicer neugodnem dopisu. Kakor zmiraj si tudi zdaj upanje naše boljše prihodnosti. Kaži v djanji in nehanji, da si slovenska, da tudi sedanji zarod matere slovenske ni pokvarjen, ampak da se zaveda svojega rodú, svojega stanja. Uči se, če tudi nimamo dosti svojih slavnih spominkov nekdanjosti, vsaj po zgledu družih, narod svoj ljubiti in za-nj tudi delati. Razgernjen ti je lep pogled v prihodnost in polja dosti za mnogo pridnih rok, ako Bog dá in sreča junaška, da viharji sedanji čas prestopimo in ladijo v zavetje srečno speljemo! Zatorej ne mudi bistriti um in učiti se pridno za prihodnje delovanje. „Wissen ist Macht“ — pravi minister Schmerling; naj bode to tudi tvoja prislovica. Sposobna boš potem, ko bodeš stopila v djansko življenje, spolnovati dolžnosti v vsakterem stanu in pospeševala boš ravnopravnost našo tudi v kancelijah, zakaj zmožna boš „amtirati“ slovensko na slovenski zemlji. Vedi, da le to je veliki kamen, ki leži na poti pravicam našim v kancelijah, da večina uradnikov naših ne zná slovenski; česar pa človek ne zná, tega se brani kar more; al ker jih je sram povedati pravo in spovedati se „mea culpa, mea maxima culpa“, pa kujejo druge izgovore, da je jezik reven, da ljudstvo ne razume našega jezika in sto družih vraž, katerim je že na čelo napisano, da so piškav oreh. *Hinc illae lacrymae!*

V Mariboru 20. sušca. *) = Okolice mariborska, bistriska in šentlenartska so si za deželne poslance zvolile plemenitega gosp. Feirer-a, vélikega posestnika na pohorski grajšini Hausampahški, in mestjana gosp. Matija Lešnika, oba Nemca. „Čuk ti!“ — bo si marsikdo mislil — „ali se motim ali kaj, saj se mi zdí, da tam Slovenci bivajo; je li si nismo mogli ktereга Slovenca zbrati?“ Zares je bilo 187 volivcov in sicer 187 slovenskih volivcov. Pa kaj čemo! „Slovenski poslanci bi samo slovenski znali, naše kmetijske stvari pa bi zanemarili!“ Bogme! istina to sem na svoje ušesa čul. Take osmerdene logike kmet sam nima, — nadehnoli so jim jo drugi, sicer tudi Slovenci pa odpadniki domovine svoje. — Naj tedaj povem, kako se je pri volitvi godilo, da se vidi, kako naši protivniki ravnajo. Prišlo je nekaj volivcov v Maribor že prejšnji večer, da bi se še pogovorili. Celó nevedni so bili, neznaje koga bi volili, razun ktereга jim je okrožni predstojnik pri sv. Lenartu in na Bistrici imenoval. Pridejo tudi neki vedeži in modreži ž njimi, da jih napojé z duhom svoje modrosti. Bili so odviše jaki nemškutarji, kaki štirje od vsakega kraja, kateri bi povsod radi celo župo s svojo soljo posolili. Pa spodletelo je tudi njim, ker Mariborčani sami so zmagali. To pa je celó lahko bilo. Mariborski okrog je imel 91 volivcov, tedaj skoro toliko, ko oba druga skupaj in tako je po večini lahko ona druga okroga prekosil. Mariborski mestjani pa so svoje kmete, od katerih vino in slive in rilje kupujo, lahko na svoje može nagovorili. Tudi čedulice s natisnjenimi imeni so se med kmete razdelivale. Tako so kmete prav za prav lahko mestjani premagali od ranoga jutra si prizadevaje, da svoje možé za poslance spravijo. Njim nasproti pa sta bojezljivo hodila dva Slovenca in sta priporočala Muršeca, Čolnika, pa Ploja in Pavliča. Verni Slovenci so si verno zapisovali priporočene imena, pa pride kter drug in jih zmoti, pravi jim: „Kaj Slovenca bote si volili, da vam vaše škole pokvari; saj se slovenski domá učite, v školi pa se le nemškega učite; nemško je potrebno za vaše sine, če so vojaki ali če na dačo gredó, ali če kancelijske dopise hočejo brati ali po daljnem svetu potovati!“ Nekega Slovenca sem čul, ki je o Čolniku pripovedoval, da ima od cesarja nek panzion, in da mu po takem ne morejo zaupati! Lažnjivec je nekda čul, da je Čolnik na stroške kmetijske družbe pred nekimi leti govedo v pariško razstavo vodil in je to na „cesarski panzion zasukal!! Takošnih in enakih strašnih zmotnjav ni bilo časa ne moža, da bi jih bil odstranil. Ni tedaj čuda, da so se kmetje vsakemu prvemu jezičljivemu govorniku udali. Ko so bili še zadnjič skoro vsi kmetje v neki gostivnici dobro nadušeni, so se podali k volitvi. Predsednik jim prebere v nemškem jeziku zakon, da se zavedó, ktereга smejo voliti. Kmetje terjajo, naj jim to tudi v slovenskem jeziku pové. Nato jim tolmači ta zakon nekdo tako-le:

„Voliti smete vsakega, a) kateri je estereihični Štacburgar, b) ker se v punem vživanju burgarskih pravic znajde, c) naj te bo v kerem klasi, če to je naj je velki grundbezicar ali burgar ali tudi v landgmajnah to je na fraj deželi.“

„Od valrehta pa so vunsklenjeni a) take peršone, ki so kaj storile, to je, če so tati ali kakega družega verrehena ali übertretenge se dolžni storili, b) peršone, kere so zavoljo takih štrajfanja vrednih handlungah v untersuhengi bili, in c) ker so „eksecutio“ (—sic!—) imeli.“

Ta zanimivi prevod me je mikal, da se s prevednikom spoznam. Bil je oni slavni jezikoslovec prej nek bivši školnik v Hočah. Morebiti se tudi ta modri mož hvali, da on in njegovi otroci že od doma znado slovenski in da se jim v školi ni treba že davno znanega jezika učiti, temuč le nemško le nemško, počasi pa še se ve da francozko in

*) Še drug popis te volitve smo prejeli od gosp. g. D. (P); ker se ujema vés s pričujočim, naj je ta zadosten. Vred.

razjadi i prime i hiti blata va njega, i zato ima mesec maće (maroge).

Juha nima ni skrame ni mrame (ne cinka).

Dobar junak oružje sobom nosi.

Lepoznanski del.

Turki in raja.

Poleg ilirskega.

(Dalje.)

VII.

„Glej! glej! kaka serčnost“ — začudijo se hajduki, ko se Emira med njimi oglasi; vidilo se je, da jim devojka dopada. „Blaga devojka! — junaška devojka! bogami, škoda da je paganka“ — čulo se je od več strani.

„E, dobro“ — reče Mladen, nasmehljaje se nekoliko — „če je tako, mi ti verujemo, devojka. Al vedi, da med nami ni navada, da se žene, še manj pa dekleta vtikajo v to, kar močje govore. Vendar, ti tega ne veš; kaj če tudi vediti Turkinja? Pojdi toraj in pripravi se na pot; ženske hočejo ti biti v pomoč; jutro zarano hočem te odvesti tvojemu očetu. Nadjamo se, da te zmed nas ni nihče kaj razžalil.“

„Mislim, da tudi vi se čez mene pritožiti ne boste mogli“ — zaverne poklonivša se Emira in pogledaje proti Aleksu, hoče poljubiti roko staremu Mladenu, rekoč: „Ti si dober, starček, in peljal me bodeš k očetu.“

„Dobro, dobro, dete“ — reče Mladen potegnivši nazaj roko — „pusti to, kajti kaj tacega ni pri nas v navadi“, in gladevši jo po laséh ji reče z nenavadnim njemu glasom: „Ti si dobra, devojka, samo zato mi je žal, da si na veke pogubljena, ker nisi kerščena; pa slušaj me, kaj ti bodem povedal: Ako ti bo srečna prilika, da se sozuaniš s sveto pravoslavno vero: popusti svojega lažnjivega preroka, ki te bo le pogubil ter se udaj Jezu-Kristu in materi njegovi, najsvetejši gospej! — To te more pekla rešiti! Zdaj pa hodi, dete, tukaj ti ni mesta, dokler terpi naš pogovor.“

„In vi, bratje!“ — oberne se k hajdukom, ko se je Emira oddaljila — „poslušajte še enkrat in sicer zadnjipot moje besede, akoravno vam ne morem porok biti, da bi nas osoda ne zedinila več na tem mestu; zakaj česa se imamo nadjati od nezvestobe turške? Čujte me tedaj!“

„Govori, govori! oče Mladen“ — prosijo hajduki, odkrivši se.

„Znano vam je, dragi bračo, zakaj smo se lotili orožja. Obljubi svoji smo ostali zvesti, tolkli smo pagana Turčina brez prestanka, gore balkanske, šume in planine bosanske svedočijo dela naše. Postavili ste me za vodja, in jez sem se na vso moč trudil, vrednemu biti časti vodja junakov.“

„Imena tvojega nikdar ne bomo pozabili! Slava ti, oče Mladen!“ — zaupijejo kakor iz enega gerla hajduki. Mladen, priklonivši se na vse strani, nadaljuje svoj govor. „Tolkli in ropali ste Turčina, kakor se pristojí pravemu hajduku, in čuda plena se je nagomililo. Spravljali smo ga, dokler ne pride čas, da bi bogastvo mogli uživati. In zdaj, hvala Najvišjemu, je čas došel. V hlevih za pečinami je okoli sto čilih konjičev; nas je vseh okoli osemdeset, tedaj dobi vsaki enega; za ostale hočemo srečkati. Vès drugi plen pa hoče se razdeliti v osemdeset enacih delov, vsaki naj vzame svoj del in naj dela ž njim po svoji prosti volji; samo to želim, da ohranite mir s Turki, dokler nas oni sami s svojo kervoločnostjo ne potirajo na novo v hajduke. Vam je li to po volji, bratje?“

Hajduki molčijo en čas in potem se tiho med saboj razgovarjajo; naposled stopi eden naprej in reče: „Tvojo željo, Mladen, hočemo spolniti; al o delitvi plena nismo s teboj enacih misel.“

„Pa kaj imate ugovarjati?“ — vpraša Mladen — „li ni pravično tako?“ „Ti tako misliš, al mi drugo“ — od-

govore hajduki. „Pozabil si namreč na sebe, na Glavača in Šeravico. Slušaj tedaj naše mnenje. Za petnajst enacih delov naj se plen več razdeli, kakor si Ti rekel; — za tebe pet, za Šeravico pet in za Glavača pet. Tako nam hoče biti vsem po volji, ako ti dovoliš?“

„Tako veljá“ — dostavijo enoglasno hajduki — „tako naj bo!“ „No“ — pregovori Mladen po kratkem premišljevanju — „ker tako hočete, naj bo tedaj!“

„Živio“ — zakličejo hajduki.

„Še nekaj“ — spregovori zopet vodja. „Jutri hočemo se raziti, morebiti za dolgo, morebiti pa le za majhen čas; — kakor si že bodi, spodobi se, da se na razstanku počastimo. Potem če me desetero zmed vas spremi s paševo hčerjo v Novipazar.“

Zdaj je nastalo obče veselje. Ogenj je pokal pod ogromnimi kotli, žene so imele čez glavo dela, da pripravijo častito gostijo, kakor se pristojí za razstane. Hajduki so vlačili skupaj škrinje in zaboje, drugi so jih odpirali in razmetavali robo, Mladenova kapa pa je služila za mero, po kateri so si merili zlato in srebro na enake dele.

Igor Glavačev pristopi v tej občini zadregi k Aleksu, ter primši ga za roko pelje ga po klancu v neko temno s šumo obraščeno mesto. Mertva je tišina vladala v celi okolici, kajti hruš in truš iz hajduškega tabora se ni razlegal do tega kraja, ampak edino le šumenje listja je nekoliko rušilo mir.

„Kaj je, Igor, kaj hočeš?“ — vpraša začudeno Aleks. Al prijatelj mu nič ne odgovori, ampak oestro gleda Mladeniča, tako da ta že nekako oplasen postane; zakaj lice Igorovo bilo je nenavadno blede, ustnice so mu derkljale in oko mu je zdaj nepremično, zdaj pa zopet tako nemirno, kakor se bi mu v glavi mešalo. „Aleksi“ — reče Igor naposled sicer z mirnim, al od notranje bune dergetečim glasom — „Aleksi, ali ne, da ti si moj pobratim?“

„Kaj prashaš?“ — začudi se ta — „si li pozabil, da sva skupaj jedla kruh in sol, in da naji je duhovnik poškopil z blagoslovljeno vodo v znamenje pobratimstva; kaj tedaj dvomiš?“

„Ne dvomim o bratimstvu, ki je pripravljeno žertovati blago, kri in življenje“ — reče Igor; „al jez več tirjam, kakor življenje.“

„Jaz te ne razumem“ — začudi se Aleks vedno bolj.

„Ne razumeš me ne“ — zareži Igor — „ker me nočeš razumeti. Hočeš me le dražiti?“

„Prijatelj, ti si bolan!“ — reče Aleks mirno — „pojva nazaj!“ — „Ne koraka“ — otrese se Igor — „dokler mi ne govoriš na to, česar te vprašati hočem.“

Aleksi stoji osupnjen o neobičnem obnašanju prijatla; obadva sta dolgo molčala, poslednjič se nekoliko Igor umiri, pristopi bližej k Aleksu ter primši ga za roko prične govoriti z gniljivim glasom: „Aleksi! — pobratim! dobro me slušaj, odkriti hočem ti serce svoje, da vidiš plamen, ki me žene v obup; — jaz ljubim — ljubim hčer paševo — Emiro!“

„Nesrečnež!“ — zaverne Aleks.

„Al jaz hočem biti srečen“ — odgovori Igor strastno — „da, hočem, ako bi me stalo tudi življenje. Emira mora biti moja, jaz jo hočem odpeljati iz vaše sredine, in ti mi bodeš v pomoč; kaj ne, pobratim dragi?“

Aleksi se spervega preplasi, potem pa, ne pregovorivši besede, oberne se od prijatla.

„Dobro te razumem“ — reče Igor tiho — „mogel sem si kaj tacega že misliti, ker tvoje gladko lice je omamilo devojko“ — in nadaljevši z gorkoto reče: „ona mi je sama izpovedala.“

„Kaj ti je izpovedala?“ — vpraša berzo Aleks.

„Ti ni le milo čuti tega?“ — reče Igor z zadušnim posmehom! „Da veš tedaj, ona mi je povedala, da te ljubi. — No, zakaj se plašiš?“

„Zato, ker na kaj tacega nikdar mislil nisem“ — od-

govori Aleksi. „Pa da bi tudi bilo tako, kaka to za mene sramota! Ona je nejevernica, hči paševa; nikdar ne more moja biti.“

„Al moja bode in mora biti moja“ — zagermi Igor.

„Nikdar!“ — reče Aleksi določno — „nikdar ne bo, dokler sem jaz živ.“

„Kaj tako? — Vedi toraj“ — zarijove divji Igor — „da preklinjam najuo pobratimstvo in zarotim se ti, da se bom maščeval.“

Aleksi prime po pištolah za pasom in hitrih korakov odide, ne pogledaje Igora. Glasna in strašna Igorova kletev spremlja ga, in še iz daljave čul je njegovo rotenje: „Ona bo moja. — mora biti moja!“ (Dal. prih.)

Kratkočasnica.

Francoz jajca valí.

Moj rajniki oče so mi pripovedovali enkrat to-le: V petnajstem stoletju je bil cesar Korl po imenu; imel je nekega Francoza za ministra, ktereга je posebno cesarica rada imela. Bil je pa v cesarjevi hiši po tadanji navadi en dvorsk smešnež ali norè (Hofnarr), ktereга je cesar zavoljo njegovih šal, pa tudi zavoljo njegove modrosti rad imel. Al ta dva: norè in Francoz se nista mogla terpeti, ker je uni iz Francoza se vedno norca delal. Nekega dne cesarica smešneža hudo okrega. On razžaljen pobegne in cesarski dvor zapusti. Ko ga že štirinajst dni na dvoru manjka, začnejo vsi žlahniki po njem popraševati. Na to cesar vès serdit Francozu zapové, ako on smešneža v 14 urah domú ne pripeljá, mora tudi on cesarsko hišo zapustiti. Francoz, akoravno ne rad, mora vendar iti noreta iskat. Ko pride do njegove hiše, ki je zunaj mesta stala, poprašá vratarja, ali je cesarjev norè domá? Odgovor dóbi, da je domá, pa nobenega človeka k sebi v sobo ne pusti. Ker je pa ubogi Francoz le prosil in prosil, da bi smel do njega priti, mu je bilo dovoljeno pod prisego molčanja v sobo stopiti. Al čudo — kaj najde? — na sredi sobe je bil velik jerbás, notri je bila slama, na slami 50 jajc, in na njih norè nag sedí, samo enmalo slame po sebi ima. „Za Božjo voljo! kaj pa delaš?“ — ga Francoz praša. „Ti ja veš, da naša gospôda rada pišeta jé; zdaj pozimi pa nobena kokla valiti noče; zato sem sklenil pišeta valiti in jih v cesarjevo hišo nesti.“ Kok, kok, kok! začne zdaj kokati. Francoz ga prosi: „Ljubi moj, pusti to neumnost in pojdi na cesarski dvor, drugač zgubim jaz službo, če več ne, saj za eno uro.“ Al norè odverne: „Oj, gospod! kako ste pač nori; 14 dní že se terpinčim, zdaj bi pa bilo vse zastonj; kaj je meni mar za vašo službo; jez le hočem pišeta zvaliti.“ Ker mu pa Francoz le mirú ne dá, privoli k cesarju iti, pa s tem pogojem, da mora Francoz namesto njega tako dolgo na jajcih sedeti, dokler on nazaj ne pride. Ker drugače ni, se Francoz sleče, počene na jajca in valiti začne. Potem, ko ga norè še podučí, kako mora jajca mešati in paziti, da nobenega ne zdrobi, je odšel na cesarski dvor.

Ko norè na dvor pride, mu grejo vsi naproti in ga prašajo, kje je bil tako dolgo. On je pa štimano odgovoril: „Ako hočete viditi nekaj, česar še nikoli nobeden vidil ni, pojdite z mano.“ Na to se cesar, cesarica in vsa druga gospôda vzdigne in hití za norétom. Ko do njegove hiše pridejo, vidijo na vratih zapisano: „Veliko čudo!“ Nato norè vrata odpre in na glas zakriči: „Ste že vidili Francoza jajca valiti?“ Velik smeh nastane; vsak je to hotel viditi, kaj da je; pa nagi Francoz s slamnato odejo skoči iz hiše in se zmuzne, da ga nikoli noben več ni vidil na cesarskem dvoru. Še sedaj ni več psovke za Francoza, kakor je ta, da „Francoz jajca valí“.

Vprašanje.

Ker je bil lani v „Novicah“ poziv naročila na „Vilo slovensko“ za leto 1861 razglašen, od tadaj pa že 5. mesec leta 1861 teče in še nismo ne vidili ne kod brali, naj si bo osnutja ali preklica o „Vilah slovenskih“, se obernemo s prašanjem na „Novice“*), ako jim je kaj znanega o tem, ali pa na gospod Zakrajšek-a, naj nam pojasnijo, ali imamo še dalje čakati obljubljene knjige, ali ne? kajti nekterim poslanim rečem se bo že pripravi čas raztekel; sicer se poslano po drugi poti na svetlo spravi. E.

Dopisi.

Na Dunaji 31. sušca. H. B. — Prav imajo, ki pravijo in molijo: „Obvaruj nas Bog naših prijatlov, očitnih sovražnikov se bomo že sami varovali!“ To tudi pri nas na Slovenskem veljá. Očitnih sovražnikov čedalje manj prihaja, ker spoznavajo, da že zdrava pamet najhuje naskakovanje na našo narodnost, na naše pravice obsodi in obsoditi mora, in da se le terde buče na skalnati steni slednjič razbiti morejo, tedaj raji prej pojenjujejo — al tolikanj večá nam je nevarnost po tako imenovanih „dozdevnih prijatlih“, ki na eni strani ližejo, na drugi pa grizejo. Tacih je še na kupe. Eni se skrivajo pod krinko mogočne edine Avstrije, s katero, češ, se ne ujema po njih mislih ravnopravnost narodska, in da bi lože kratkovidneže preslepili, ne nehajo trobiti, da je tudi vlada višja nemška, — ergo vse mora nemško biti. Drugi čenčajo: Mi spadamo pod „nemški bund“, tedaj moramo češ ali nečeš, tudi Nemci biti, posebno ker bi se potem, odpadši iz ožje zveze z Nemci in njihovo omiko, zamogli poverniti v neko sirovost, ker kdo ni Nemec, ni omikan ali saj se ne more omikati! Še več pa jih je, ki pri vsaki slovenski besedici že „pan-slavizem“ vohajo ali pa odpad od vere, kakor da bi bili Nemci sami katoličani in bi neko veseljnost v vseh rečéh „v štantu“ imeli. Eno kakor drugo terditi je neumno, še bolj pa, da bi se strahu, ker je eno ali drugo mogoče in se pri najboljih, najsvetejših rečéh tudi napčnosti godé, že samo zavolj tega svojim pravicam se odrekli in se duševno in telesno umorili, samo da bi drugim ugodno bilo. Čudno, pa vendar le res! Ne moremo si misliti, da je to po naravni poti mogoče, ampak da jih le strast in hudovoljnost k temu žene, torej da nočejo mogočne Avstrije, ker se protivijo krepčanju posameznih delov. Kdor hoče cilj in konec doseči, se mora tudi pripomočkov poslužiti — kdor hoče mogočno Avstrijo, mora tudi po zmožnosti delati, da se posamezni deli ukrepijo. Vsak pa je sovražnik, izdajavec Avstrije, če tudi še tako lepo od nje govori, kdor narodom njih pravice krati in zabranjuje. Iz verskega ozira pa mislimo, da že prav nič ni treba se temu protiviti in Slovane sploh na sumu imeti, kakor se navadno godí in dela. Vera nas uči zmernost, nam kaže tudi slabe zglede; al zavolj tega nas nikdar ne sili, svoje pravice z nogami teptati, se zatajiti in izroditi, da bi le drugemu všeč bilo; marveč je človek po veri še bolj dolžan, samega sebe spoštovati in svoje braniti ter človeku spodobno živeti, in če to od posameznega že veljá, kolikor bolj pa še mora oveljati pri narodih, da ne nastane dušni in telesni samomor. Tako vidimo vse le količkaj veljavne narode delati. Le birokratično samosilje in njega kreature, bodi si vedno ali nevedno, so v stanu pravičnemu početju nasprotovati in ljudstvo popolnoma vsuziti, ker mislijo, da so si sami sebi zadosti, in ker v človeku družega ne spoznajo, kakor le ponižnega sužnjika. To pa je ravno napčno in nič ne veljá. V takem duhu, s takim nevrednim namenom so delali zadnje dni posebno na Štírskem, Koroškem, Dalmatinskem itd., da so domorodne može odpravili ter jih s

*) „Novicam“ ni o tej zadevi nič znano.

da dosežemo, kar se je nam uže pred jezero leti ponujalo, namreč leta 869, ko je moravsko kraljestvo višino svoje politične veljave dospelo, ko je bugarski knez Mihel slovesno znamenja podložnosti rimskemu papežu kot namestniku sv. Petra poslal in Svatopluk neodvisnost slovanskega kraljestva za nekoliko časa s pomočjo papeža Ivana VIII. zadobil (Erben n. 43.).

Res svitla zarja je takrat slovanstvu prisijala, pa kaj — ni dolgo terpelo in vse se je na zlo obrnilo. Za časa Bogomilcov pod kraljem Šimonom se nahaja žalosten konec omenjenega velikega kraljestva.

Hudo preganjanje je nastopilo, ko se je keršanska vera Bugarcem oznanovala, zlasti za časa gerskega cara Bazilija, po vseh krajinah slovanskega naroda. Tudi jugoslovane je enaka nesreča zadela, ker se je v soseski ogersko apostoljsko kraljestvo za papeža Silvestra II. utemeljilo, katero je jelo Slovane močno tlačiti.

Vsi Sloveni so sedaj na Horvate gledali, ktere še je Dirčislav, Krešimirov sin vladal. K Horvatom so pobegnili Bugari in si sozidali iz kamnja nekega amfiteatra pri Soloni lepo cerkev. Sedaj si Horvati pridobijo več dalmatinskih otokov, kar je vzrok bilo benečanskega boja na morji z dožem Orteolom II.

Že Krešimir II. Dirčislavov brat je bil primoran peté pobrati iz Dalmacije in jo Bizantincem izročiti, ker so Dalmatince zoper Horvate kljubovali. Ta nesloga med Horvati in Dalmatinci je bila tudi kriva, da so celó Horvati leta 1019 pod oblast Bizantincov prišli in jim tribut mogli plačevati.

Sopet je prijazniša sapa za Dalmatince in Horvate pripihljala, ko je Krešimir Peter 1052 — 1073 dalmatinski in horvaški kralj postal. Pa po Krešimirovi smerti se je drugič notranji razpor unel, kterege je Svonimir komaj ukrotil, ki je prilizavca in puntarja Sloviča pregnal. Ta Svonimir je sicer narodno neodvisnost proti Normanom in Gerkom čversto branil, zlasti s pomočjo rimskega stola, kateri mu je bendero, žeslo in krono sporočil (papež Gregor VII.), s tem pogojem, da naj obljubi podložnost kakor tudi udanost sv. katoliški cerkvi. Ko se je pa hudi boj med papeži in nemškimi cesarji unel zastran podeljenja škofovske palice in perstana (Investiturstreit), so to priliko Ogri sebi v prid obrnili in Horvaško podjarmili in tako od papežev pričeto slovensko deržavno moč zaterli.

Papež Inocenci III. sopet delo svojih prednikov verlo poprime in hoče Štepana serbskega, vélikega župana za kralja postaviti in Serbsko kot središče slovenske moči utemeljiti, al ogerski kralj Emerih častizeljen odpodí kardinala rimskega, ki je namenjen bil Štepana kronati.

Ker je to Inocenciju spodletelo, hoče vendar Bosnjake rimski cerkvi kot vazale pridobiti.

Že je dobil bugarski in vlaški kralj Kolosanes leta 1204 iz papeževe roke krono, žeslo in pravico dnarje kovati, že je celo Ogersko z lepim vencom slovanskih kraljestev obdano bilo in ako bi bili sedaj Slovenci se pobratili in svojo nalogo spoznali, bi jim lahka reč bila samostalnost zadobiti; pa oni niso tega spoznali.

Slabela je takrat Nemčija po dolgem boju s papeži. Carograd je bil uže v rimski oblasti ter Sloveni bizantinske vlade oslobodjeni; nemško cesarstvo je bilo skoz lyonski zbor 1245 smertno ranjeno, arpačka ogerska kraljeva rodovina je na kant prišla. Le Sloveni bi močni postali bili, ako bi se vse panoge mogočnega jugoslovanskega debela zedinile bile.

Tudi od papežev so krepke pogone dobivali, naj bi si neodvisnost pridobili in po svojih narodnih pravicah se vredovali. Pa njih mlačnost je bila kriva, da je omagajoči magjarski narod sopet se povzdignil za kralja Ludevika Vélikega iz rodovine anžuške, ki si ga tudi Poljci kralja izvolijo. Ludovik razširi toraj meje svoje deržave in pridobí Moldavo, Bugarijo, Vlahijo in nekoliko Serbije. Njegove

deržave se širijo sedaj od črnega do jadranskega in baltiškega morja. Tako se je temeljni kamen slovenski podlagi počasi Poljcom, Čehom in Jugoslovanom odvzel in germanski upljiv je prikoračil med Slovane, kterege nasledek je bila temna noč narodne omike.

Sopet se jasni oblačno nebo in zora srečniše prihodnosti nam spet posiva skozi megle starodavne; lotimo se torej možato svojega posla, da v versti avstrijskih narodov si pridobimo, kar tudi nam gré; tudi sebi žanjemo, meljemo; da si hrame vesele prihodnosti stavimo, v kterih naj je tudi tujec mil gost, ako je praveden in ne psuje naše domovine. O tužni rod jugoslavenski! pazi na zvezdico, ki ti oznanuje rajsko dōbo prerojenja duševnega! Cesarjeva volja je, da se prosto razvijaš, da ti zopet pojó slavulji maleni tvojo srečo, tvojo slavo po prostrani domovini bratje složni.

To so misli zastran sedanje dōbe domorodca v tujem nemškem kraji, kterege serce gorí za svojo sladko domovino, ki čuti v svojih žiljah narodno kri, in milo gleda na svoje drage brate, kako se vedejo. Henrik Rešek.

Lepoznanski del.

Turki in raja.

Poleg ilirskega.

(Dalje in konec.)

VIII.

Jutranje solnce se je bilo že dvignilo izza gorá, ko so hajduki, na pot že pripravljeni, zverševali poslednji skupni obed. Aleksi je zamišljeno sedel; nemir mu se je bral razlica; pogostoma se je oziral na vhodišče, al Igora še le ni bilo za njim. Si vendar ni — si misli — zapodil krogle skozi možgane. Že je bil obed končan, ko pride. Vidilo se je, da je miren; al Aleksu več je prizadevala skerbi njegova hladnost kakor njegovo včerajšnje divjanje, in že je hotel vse razodeti očetu, ker je bil jako uznemiren zastran Emire, kar stopi Igor k njemu in reče: „Pozabi, kar je med nama bilo!“

„Tvoj serd in hudi naklep hočem pozabiti“ — odgovorí Aleksi mirno — „al najino prijateljstvo razrušeno je na veke.“

Igorovo čelo se potamni in molče gré v stran.

Gostba se je sicer končala, al čaše se vnovič napolnijo in Mladen s kupo v roki stopi zopet v sredo družbe: „Bratje!“ — reče z mirnim glasom — „Hvala Bogu na nebu, čast in slava na zemlji vsem, ki so prelivali kri za našo sv. vero! Bog naj usliši molitvo našo: da se polomesec vniči in sveti križ povzdigne nad njim, sijajoč zemeljsko svobodo in nebeško pomoč vsemu človeštvu!“

„Amen!“ — zagromi na okolo.

Zopet reče Mladen: „Naj bodo poslavljene imena vojniov, padlih za vero Jezusovo! Naj se ozira hvaležno potomstvo na svoje slavne predede, pred vsem na Kosovskega junaka Miloša Obiliča!“ — Hajduki tiho izpraznijo čaše, in marsikteremu je kanila solza radostno-žalostnega spomina.

„Car Lazar!“ — napije zopet Mladen — „da živi v narodu našem na večni spomin poslednjega keršanskega vladarja stare Serbije!“

„Car Lazar!“ — zagromijo hajduki enoglasno. „In vsi verni kristjani in rojaki!“

„Živili!“

Tako so si nazdravljali hajduki še dolgo ter spominjevali se slavne preteklosti in žalostne sedajnosti, dokler se poslednjič ne zverši gostija na razstanku. Zdaj se poslovijo žalostni od mesta, ki je bilo dolgo njih zavetje, priča njih sreče in nesreče, ki je slišal junaške njih pesme in žalostne zdihe. Nevedši pa, ali jih okrutnost turška ne bo zopet pritirala v ta kraj, pomenljivo spirajo jarčevo krí od praga dupline, izkopljejo jamo v studencu in natresejo

smodnika v vodo, da vukodlak more zopet k svojemu staremu prebivališču, ter jim zabrani skrito domovje pred divjim Turkom.

Blizo četrnajst dni minulo je bilo od razstanka hajdučkega. Mladen sedel je pod noč s svojo družino v novo popravljeno hišo v selu Tergušici; zunaj je deževalo in pihal je silen veter, metajoč debele kaplje v nizke hišne okna.

„Ali ne, majka!“ — pregovori Mladen, obrnivši se k svoji zali in še čversti ženki, ki je poleg okna stoječa marljivo vertila vreteno in gledala v viharno vreme — „ali ne, v takem vremenu je pač bolje pod streho in na suhem, kakor v vlažnih balkanskih rupah; kaj misliš?“

„Se vé, nam starim je bolje tukaj“ — poterdi mu žena, — „le ne vem, sta li fanta enacih misel z nama. Glej ga, Aleksa!“ — reče tiho, kazaje na mlajšega sina, ki je vès zamišljen sedel pri vratih, neko konjsko opravilo popravlja — „tako je sèm ene dni propadel, da bi ga človek skoraj več ne poznal.“

„Je, do duše!“ — reče Mladen, kimaje z glavo — „tega bogme, nikdar nikoli bi ne bil mislil, da se bo fante tako zaljubil v gore in hajdukovanje; nasprot pa Juro“ — pokaže na starjega, ki si je ravno držalo za koso rezal — „ne mara več za puško, kakor bi je ne bil nikdar vidil ter sta se mu plug in kosa zopet omilila tako, kakor da bi razun nju ne bil imel nikdar z drugimi rečmi posla.“

„E, kaj čem drugač?“ — oglasi se Juraj veselo — hotel bi pač rajše tirati Turke po gorah, kakor vole za plugom; pa vsaka reč ima svoj čas. Ker ne more biti prvo, ne smem zanemariti drugega.“

„Tako veljá, Juro!“ — pohvali ga oče — „človek mora svojo dolžnost povsod storiti; kadar je v bitki, da ne izmakne, in kadar je za plugom, da ne zaorje; — plašljivec v boji in lenuh ob oralu ne veljata ničesa.“

Zdaj nastane kratko molčanje.

„Veš ti, mati“ — povzame zopet Mladen besedo, obrnivši se k ženki — „Aleksi mi kratkomalo ne dopade.“

„Meni se vse zdi“ — dostavlja izkušena mati — „da to je vse drugo, kakor tuga po gorah.“

„Kaj misliš?“ — začudi se oče.

„Odkar je odhajala ona Turkinja.“

Žena še ni izrekla besede, kar se začuje silno terkanje na vratih; skozi okno pa se že ni nič vidilo, ker je bila nastala med tem govorom terda nočna tmina.

„Kdo je tako kasno?“ — zavpraša Mladen — „prižgite lešerbo, in ti, Juro, poglej, kdo je zunaj.“ — Aleksi berzo na prvi glas kakor oplašeni jelen skoči na noge in šine skozi vrata.

„Ne nadjam se dobrega“ — reče Mladen; — „Juro in Aleksi naj pripravita orožje; — majka! bodi pripravljena, morebiti si je Turk svojo reč že drugač premislil.“

V tem stopi v sobo Aleksi, in ž njim dva turška mladenčca. „Oče! mati!“ — zakliče radostno — „to je ona, to je Emira.“

„Kaj je to?“ — prestraši se Mladen in serdita kri mu zalije lice; „Za Boga“ — priskoči k njemu Emira, bežite, bežite! zdaj in zdaj bodo tū očetovi panduri, da vas usmertijo; hajduk Igor Glavač jih vodi!“

„Glavač?! to je laž“ — zagromi Mladen nad njo tako, da se devojka, že pred vsa preplašena, skoraj zgrudi.

„Ni ne laž, oče Mladen!“ — pristopi zdaj druga devojka, v možki opravi enaka mladenču v cveteči dōbi — ni ne laž, živa istina je; Bog pomozil!“

„Kaj si ti, Lizabeta?“ — začudi se Mladen.

„Ne odlašajte!“ — odverne mu ona — „zdaj in zdaj vas bodo navalili pandurji, in vse najino prizadevanje bode potem zastonj. Vedite, da mlada gospodična se je komaj umaknila strašni smerti po lastnem njenem očetu, strašno razkačenemu.“

„Hej!“ — zakliče zopet Mladen sinovoma — „konje

iz štale, jatagane in puške, smodnik in svinec pripravita! Mati! vzemi škrinjico z dragocenostmi, ogerni se s kabano, da si mi pripravljena za odhod!“

Vsi se razidejo in pripravljajo urno, kar bilo je treba za pot.

„Da skoraj je Emira smerti zapadla, praviš, pa zakaj?“ — vpraša v tem Mladen, pristopivši k Lizabeti. „Zato, ker je v nekem pogovoru z očetom nekoliko omenila Aleksa“ — reče služabnica — „še več pa, ker je k sveti pravoslavni cerkvi od mene podučena, prestopila. Igor Glavačev pa se je poturčil in zatožil jo pašu — očetu.“

„Nesrečnež! Bog ga ubij!“ — zakolne Mladen ter pristopivši k Emiri prime jo za roko. „Tedaj si že terpela za sveto vero? — Utolažena bodi! — ker si zgubila očeta, hočem ti biti odslej jaz oče!“ Zdaj jo poljubi na čelo in pelje jo Aleksu, stopivšemu ravno v sobo, nasprot z besedami: „Evo sin, devojko, naj ti bo zaročena v imenu svetega Trojstva!“

Kmalu odrine Mladen s svojo družino iz Tergušice, spremljan tudi od Emire in Lizabete. Pa bil je tudi zadnji čas, kajti komaj so jo odmaknili s konji od hiše, že se je čul ropot konjski od prihajajočih iz druge strani Turčinov.

Selo Tergušica leži v dolini, okroženi z gorami, izrastki balkanskimi. Steze v gorah prekrizavajo se na vse strani, ter so, razun hajdukom, le malo komu znane. Do lès so se pohiteli begunci. Ko so dospeli na prvi brezulik, razsvitljenase jim pokaže cela okolica kakor v kervavem žaru in nazaj ozrevši vidili so Tergušice v plamenu.

„Tako tedaj je Turčin mož beseda!“ — reče Mladen; „resnica je stara: Kdor Turku verjame, s sitom vodo zajemlje. Mi smo tedaj zopet hajduki — Bog nam bodi v pomoč!“

Blizo na pol poti med Tergušico in starem hajdučkim taborom na zeleni trati sred gostega germovja zaslišijo naši begunci zopet za saboj konjski ropot. „Ha, to je poturica, pasja vera, s svojim turškim spremstvom“ — zarenci Mladen; — „on pozná vse poti in skrivališča hajdučke. Zastonj bi se skrivali in bežali, dokler on živi. Ti se, Aleksi, pohiti z ženami naprej k pečinam na Vučiternu, jez z Gjuretom pa bom počakal izdajavca.“

Nepregovorivši besede okrene Aleksi na stran proti jugu, Mladen in Juro pa stopita kraj poti v germovje. Ni terpelo dolgo, kar pokaže hoste naznanuje prihod preganjavcev. Požar od Tergušice orumeni verhove hrastov celó sèm na četerti hrib. Pervi skoči iz tamne šume na zeleno tratico Igor Glavačev; Mladen ga spozná v svitlobi požara, akoravno je bil blede ko vukodlak, vstavši iz groba, in je imel turban na glavi. Mladen nasloni se na hrast, pomeri: — ogenj zabliskne, puška zagromi in obudi v gorah in planinah stoterni jek. Igor Glavačev pa pritisne roko na serce, zvali se raz konja na zemljo: „Jezus in Marija!“ — bile so njegove zadnje besede.

„To je plačilo izdajavcom! Bog mu bodi milostljiv“ — reče Mladen, nabije zopet znova puško ter jo izstrelí do dva-trikrat proti strani, od ktere so prišli turški pandurji. Ravno to stori tudi Juro.

Pandurji, čuvši silni strel in vidši, da padel je njih vodja, pričnejo bežati; Mladen in Juro pa zajahata zopet konjiče in spustita se v hribe za svojimi.

Z zoro vred dospejo v zapuščeni hajdučki tabor. Kmalu se zopet zberejo hajduki okrog starega vodja. Na prvi praznik obhajali so ženitnino Aleksija z Emiro, ki je prejela pri sv. kerstu ime „Marija“, — kakor tudi Juretovo z Lizabeto, ter veselo napijali zdravje mladim zaročnikom in slavo hajdučko po starem običaju.

Stari Osman-Ali-paša, zvedši svojo veliko sramoto, da hčerka pobegnila je, pokristijanila se in vzela v zakon kristjana — psa — je po mertudu skončal svoje gadno življenje.

Hajduki pa niso dolgo hajdukovali, kajti kmalo razlega se glas po Balkanu iz sosedne Šumadije, glas stopivšega

na orožje naroda serbskega zoper ljuto trinožstvo turško. Radostno se pridružijo junačkim četam Černega Jurja ter hrabro se vojskujejo z enorodnimi brati proti kervoželjnemu tlačitelju. Oprostili so poslednjič zemljo turškega jarma, in vsi, zlasti naši Mladenoviči, živeli so srečni in spoštovani ter gledali slobodno Srbsko in srečne potomce v novi svoji domovini.

Jos. Levičnik.

Narodne pesmi iz okolice Ložkega potoka.

1.
Kje so moji prijatli,
Ker jih tak mal poznam,
Kje so moji prijatli,
Ker jih tak mal imam.
Sem tega komaj čakal,
Da bi k vam prišel.
Prav milo bi se zjokal,
Ko bi vam v roke prišel.
Nedelja v jutro pride
V cerkev Božjo čast:
Jaz pa po gmanjci hodim
Sem žalosten ta čas.
Te gmanjce in kukove
To so moje reči;
Podnevi zavetja išem,
Da prestojim le noči.

2.
Kaj je tebi, ljubica,
Da si tako žalostna?
Saj se ti na očeh pozná,
Da si je jokala.
Saj se nesem, saj se bom,
Ker me ljubi zapustil bo,
Pojde kje v druge dežele,
Kjer nazaj te več ne bo.
Preden se bom na marš podal,

Bom za en ferkelj vinca dal,
Svojim prijatlom bom napil,
Fantom dekile zročil.
Šinoci sem pod oknom stal,
Žalosten slovó jemal,
Tekle so ji dol solzé,
Ko vinske jagode.
Pozimi rožce ne cvetó,
Kaj bo zdaj pa pušelj moj?
Pušelj mora biti zelen — plav,
Jaz bom pa slovó jemal.

3.
Ena tička priletela,
Nad kosarno obsedela,
Tička poje, žvergolí.
Ker se mlad'ga veseli.
Le sem, le sem mlad' soldatje
Bo(mo) pisali svoje pisemce
Svoj'mu očku in materi.
Zdaj pa bomo s šturmom vstali,
Bomo vročo krí prelivali,
Enemu pojde glava preč,
Drug'mu pa skoz serce meč.
Očka bodo pisemce brali,
Mamca bodo zraven stali:
Kaj pa ideš od mene preč,
Ne bom te vid'la nikdar več!

4.
Tam gori za hramom ena terta stoji,
Res grojzdja je polna, da komaj derži.
En noograd bom kupil, bom terte sadil,
Bom znance povabil, še sam ga bom pil.
Konjički skerbbljajo, ker vince peljajo,
Moj bratec poglej, če je vince zakaj!
Še lepši je barve, ko čisto zlató,
Boljši za piti ko samo srebró.
Zdaj ga pa pimo en glažek al dva
V imenu Marije in svet'ga Duha.

Zapisal Jan. Vesnin. *)

Uganjka zastavice v 12. listu.

Benedke, Benedek, kralj sardinski.

Nemškutarjem za pirhe.

Da tisti možaki pokusijo sad, ki dozori v ljudskih šolah na kmetih, ako se prosto ljudstvo uči nemški jezik, jim podamo to pisemce, ki ga je pisal vojak iz Vidma svojemu očetu na Koroško. Če ga razumejo, jim damo radi cel koš pirhov; če pa mislijo, da je pisemce pokvarjeno, naj pridejo v tiskarnico original brat. Tako-le se glasi: „udine 11. 1861. libar fatar falentin — — ich grajfi ten fedar maj lijbar fatar ut lasi si shen pidankan cuden fir 4 Gu ut dasi ich richtik auf gealten abi ut lasi bisan dasi noch immar ksunt pin ich lasi inad shen gijsan ut shwestar ut Brudar, ut ale majne pikantan ut lasi bisan dasajt jic in udine cubaj kshosan buran ana atboln basar fargiftan ut di andre at boln cupumatesar tersateran ut noch et bas at gegan unsar kajsar kshimft, ut paj kijeh cajt redan si imar dasi in fru jar anfangan bijrt, bana krjch an fan gan bijrt nachtem kumi in lajboch adar in graz,

*) Prosimo večkrat kaj.

Vred.

dasis miyr lajt dasaj majne pikantan Nuch sul datan buran, ich shlisi majne prjf ut lasi bisan dasiich den prif selbst shiban Abi abar das bajs i nit ban a ana kinann lesanbijrt, ut lasi auch diesę shen grjsan ber den prjf lesen birt. Adija adija Srečno —
ut lasi shen grijsan mjn lancuman bij noch cu nim get jakob

Novice iz deželnih zborov.

Deželni zbor krajski.

V saboto 6. t. m. se je pričel deželni zbor. Ob 10. uri so maševali preuzvišeni knez in škof g. dr. Jernej Vidmar v stolni cerkvi; vsi zborniki so bili pričujoči. Po sv. maši so se podali v zbornico, ktera — vsakemu odperta — je na novem tergu v deželni hiši (lontovžu). Ko je kmali po dohodu preuzvišenega kneza in škofa, ki so tudi poslanec, prečastiti deželni predstojnik žl. gosp. dr. Ulepič v zbornico prišel, se je deželni zbor začel.

Začel se je zbor s tem, da je gospod deželni predstojnik novo izvoljenega deželnega glavarja gosp. barona Antona Kodelli-ja in njegovega namestnika, gospoda dr. žl. Karola Wurzbach-a povabil, da naj mu namesti prisege roko podasta, da bosta cesarju in postavi zvestobo ohranila.

Potem je deželni poglavar, kot zbora predsednik, odbor začel z nagovorom rekši, da so presvitli cesar spoznali potrebo, da se ljudstvu pravica dá, se udeležiti postavedajavstva po izvoljenih poslancih na podlagi pragmatične sankcije. Ta v diplomu od 20. oktobra p. l. storjena obljuba je poterjena v patentu od 26. februarja t. l., in po teh vodilih smo danes se tukaj zbrali, da se bomo posvetovali zastran domačih potreb in da bomo izmed nas volili poslance za državni zbor, v katerem se bo posvetovalo o potrebah celega cesarstva. Na dalje je rekel poglavar, da dolžnosti zbora so velike, dela bojo zlo obširne, in da jih bomo dopolnili, če bomo edinega duha in uneti za blagor domovine. Tudi je gosp. poglavar opomnil, da je po novem poklicu mnoge dolžnosti prevzel in da jih bo le s podporo poslancev in v zaupanji na pomoč vsegamogočnega Boga spolniti mogel. Nato je sklenil s slavo-klicom na cesarja Franca Jožefa, kterege so ponovili vsi zborniki.

Po dokončanem nagovoru je gospod poglavar povabil vse poslance in jih po imenu poklical, da so mu namesti prisege roko podali in cesarju in postavi zvestobo obljubili.

Ko je bilo vse to opravljeno, je po predpisanem redu dokazal, da je prva potreba, da se zvolita izmed poslancev dva odbornika, ktera bota vse zapisala, kar se bo v zboru govorilo in da bota zborni protokol doverševala. Po nasvetu gosp. dr. Toman-a sta bila gosp. Miha Ambrož in gospod dr. Zupan enoglasno izvoljena za to opravilo; Ambrož se je berž potem vsedel k mizi, ktera je bila za to pripravljena.

Po tem je gosp. deželni predstojnik izročil deželnemu glavarju cesarski diplom od 20. oktobra v lepo okinčani knjigi s pozlačeno škatlico, da se v vedni spomin v deželnem arhivu ohrani; pristavil je pa gosp. predstojnik, da diplom pride od presv. cesarja tudi v slovenskem jeziku, kterege bo ob svojem času zboru izročil.

Gosp. grof Anton Auersperg je potem predlog napravil, naj bi se cesarju poslalo pismo hvaležnosti za podeljeno ustavo, ki je podlaga še večjega razvitja ustavne svobode. Odbor je poterdil ta predlog in gosp. poglavarja pooblastil, naj izvoli 5 odbornikov za izdelek tega pisma; zraven gosp. predložnika, grofa Antona Auersperga, so bili še izvoljeni gospodje: dr. Bleiweis, Ambrož, Dežman in Kromar.

Dr. Bleiweis je poprijel potem besedo in rekel, naj se pošlje to pismo cesarju tudi v slovenskem jeziku. Gosp. dr. Wurzbach podpira ta predlog, ki je bil enoglasno poterjen.

Gosp. Ambrož svetuje, naj se še izvolita dva odbornika, ktera bota zapisnike dveh nalašč iz Dunaja najetih steno-